

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Velká Británie na cestě k mírové konferenci ve
Versailles**

Kristýna Fabianová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Velká Británie na cestě k mírové konferenci ve
Versailles**

Kristýna Fabianová

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za cenné rady, čas, trpělivost a jeho podporu při vypracovávání diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

I. Obsah

I. OBSAH.....	5
II. ÚVOD.....	7
III. PŘÍMĚŘÍ V COMPIÈGNE.....	13
III.1. Velká Británie a příměří.....	13
IV. PRŮBĚH POLITICKÉ SITUACE VE VELKÉ BRITÁNII MEZI LETY 1916–1918.....	15
IV.1. Pád koaliční vlády Herberta Asquitha v roce 1916.....	15
IV.2. Nástup Davida Lloyd Georgeho.....	16
V. MALÝ VÁLEČNÝ KABINET DAVIDA LLOYDA GEORGEHO.....	18
VI. POČÁTKY BRITSKÝCH PLÁNŮ NA MÍR.....	20
VI.1. Memorandum Ralpa Pageta a Williama Tyrrella.....	20
VI.1.2. Konec kursu „skvělé izolace“ Velké Británie.....	21
VI.1.3. Robertsonovo memorandum.....	21
VII. CURZONŮV A MILNERŮV PODVÝBOR.....	23
VIII. ORGANIZAČNÍ PŘÍPRAVY NA MÍR V ROCE 1917.....	26
IX. PODÍL MINISTERSTVA ZAHRANIČÍ NA PŘÍPRAVÁCH MÍROVÉ KONFERENCE V PAŘÍŽI.....	30
X. ODDĚLENÍ POLITICKÉHO ZPRAVODAJSTVÍ.....	32
X.1. Mírová memoranda.....	34
XI. DAVID LLOYD GEORGE VERSUS THOMAS WOODROW WILSON.....	37
XII. NĚMECKÁ MÍROVÁ INICIATIVA.....	40

XIII. OBDOBÍ MEZI PŘÍMĚŘÍM (1918) A MÍROVOU KONFERENCÍ (1919)....	43
XIII.1. Příprava předběžného míru	46
XIV. SPOJENCI.....	49
XIV.1. Spojené státy americké a jejich příprava míru.....	51
XIV.2. Francie její příprava poválečného míru.....	53
XV. MÍROVÁ KONFERENCE VE VERSAILLES.....	55
XV.1. Britská delegace v Paříži.....	57
XV.1.2. Otázka postavení britských dominií v Paříži.....	58
XV.1.3. Austrálie.....	59
XV.1.4. Kanada.....	61
XV.1.5. Jihoafrická unie.....	62
XVI. ZÁVĚR.....	64
XVII. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	67
XVIII. RESUME.....	70

II. Úvod

Téma diplomové práce s názvem Velká Británie na cestě k mírové konferenci ve Versailles jsem si zvolila za účelem komplexního zpracování historie Velké Británie od podepsání příměří v Compiègne (listopad 1918) až do počátku samotného konání mírové konference v Paříži (leden 1919). Česká historiografie se vcelku pochopitelně výše zmíněnému tématu příliš nevěnovala a nevěnuje, a proto jsem se rozhodla věnovat se tomuto období z britských dějin. Diplomová práce však zahrnuje nejen období od 11. listopadu 1918 až do 18. ledna 1919. Obsah práce se zaměřuje převážně na zahraniční politiku Velké Británie a na předběžné plány, jež připravovaly zemi na blížící se mír. K celkovému pochopení jednání britských politiků a hlavních aktérů v poválečné době zahrnuje práce i období války, neboť již od roku 1916 probíhaly v Británii přípravné práce na mír, které se v průběhu let obměňovaly a vylepšovaly. Londýn ruku v ruce s vedením války po dobu dvou let pečlivě shromažďoval informace, budoval nová zpravodajská oddělení vlády, vybíral precizně profesionály a experty z právních a diplomatických kruhů a důmyslně promýšlel, jak dosáhnout vlastních válečných i poválečných cílů.

Práce je pro lepší přehlednost koncipována chronologicky. Zachycuje vývoj od prvních mírových plánů pocházejících z roku 1916 až po začátek konání mírové konference ve Versailles v lednu 1919. Jejím cílem bude všechny události tohoto období detailněji rozebrat, a vytvořit tak ucelený obraz této důležité části britské historie.

První kapitola se věnuje krátce příměří, jež ukončilo boje první světové války a které bylo uzavřeno 11. listopadu 1918 ve francouzském Compiègne. Vzhledem k povaze práce se jedná o expoziční kapitolu, která slouží pouze jako úvod k problematice poválečné éry, kterou se diplomová práce dále zabývá.

Obsah druhé kapitoly analyzuje vnitropolitické události ve Velké Británii v letech 1916–1918. V této válečné době, přesněji v roce 1916, vedl britskou vládu premiér Herbert Henry Asquith. Byl vůdcem liberální strany a ministerským předsedou se stal v dubnu 1908 po rezignaci svého předchůdce Henryho Campbell-Bannermana. Od května 1915 stál jako premiér v čele koaliční vlády. Autorka se pro zjednodušení rozhodla pro označení vláda

používat i výraz kabinet, které jsou v práci synonymní. První podkapitola se věnuje vnitropolitickým bojům uvnitř liberální strany, které se nakonec staly osudnými právě premiéru Asquithovi. Ten byl pro svou nerozhodnost a neschopnost zakročit proti dvěma frakcím, jež se ve straně vytvořily a které stranu nakonec rozvrátily, nakonec zbaven funkce premiéra a donucen ze svého postu abdikovat.

Na jeho pozici nastoupil David Lloyd George. Jeho osoba a převážně pak způsob jakým se dostal na premiérský post jsou zpracovány ve druhé podkapitole. David Lloyd George se spolupodílel na pádu Asquithovy vlády. Byl představitelem Liberální strany a po jmenování ministerským předsedou uzavřel koalici s Konzervativní stranou. Spolu s jejím vůdcem Andrewem Bonarem Lawem společně sesadili Herberta Asquitha a vytvořili koaliční vládu, která se u moci držela až do října 1922, kdy padla po vzpouře části konzervativců.

Diplomová práce se ve třetí kapitole věnuje funkčnímu období Davida Lloyd Georgeho jako britského premiéra. Popisuje pouze vnitropolitické záležitosti, které se odehrávaly uvnitř vlády. Lloyd George požadoval krátce po svém jmenování premiérem reformu kabinetu; tento požadavek se u něj objevil již v době, kdy v rámci Asquithovy vlády zastával post ministra zbrojního průmyslu i později, když byl ministrem války. Nakonec se mu podařilo počet členů kabinetu snížit a vytvořit takzvaný Malý válečný kabinet. Původní vláda čítající 25 členů zanikla a nově se na politických rozhodnutích shodovala rada, jež měla členů pouze pět. Hlavní slovo zde měl premiér.

Ve čtvrté kapitole věnuji pozornost politickým a diplomatickým přípravám na mír, které de facto ve Velké Británii existovaly již od roku 1916. Na plánování míru, jenž bylo po válce nutné uzavřít, pracoval již premiér Herbert Henry Asquith. Spolu se svými ministry zvažoval možné britské válečné cíle. Mezi ně v roce 1916 spadaly potřeba rovnováhy sil na Západě a vlastní sebeurčení států. První nejdůležitější memorandum, které vzniklo v roce 1916, napsali sir Ralph Paget a sir William Tyrrell. Podkapitola, která se tímto návrhem zabývá, analyzuje přesné znění předloženého memoranda a návrhy, které po válce měly přinést světu pořádek a Velké Británii určité zisky. V návaznosti na tuto podkapitolu je v práci uveden i příklad opozice vůči tomuto memorandu. Jedná se o návrh šéfa Imperiálního štábu generála

Robertsona, jenž k otázce válečných cílů Velké Británie zaujímal konzervativní postoj.

V průběhu mírových příprav vytvořil David Lloyd George v rámci Imperiálního válečného kabinetu dva zvláštní podvýbory, Milnerův a Curzonův. Ty se měly věnovat právě zpracování informací, jež měly v budoucnu napomoci k rychlému uzavření míru. Premiér však nebyl vůbec spokojen s výsledky jejich práce. Tato problematika je detailněji zpracována v páté kapitole diplomové práce.

Rok 1917 byl pro Londýn klíčový. Nejen, že se pomalu blížil konec války, ale přípravy na mír nabíraly na intenzitě. Nejvíce návrhů, memorand a dokumentů vzniklo právě v tomto roce. Stále více politiků a diplomatů se podílelo na plánování a přípravách. V rámci kabinetu byla vytvořena nová oddělení, jež se přednostně zabývala shromažďováním informací, jejich tříděním a zpracováním. V rámci ministerstva zahraničí byla například vytvořena speciální Historická sekce, jejíž primární náplní práce byly výše zmíněné úkony. Právě ministerstvo zahraničí začalo přejímat iniciativu v otázkách příprav. I přesto, že bylo ze strany premiéra a jeho vlády postupně vytlačováno z podílu na politickém rozhodování a bylo svým způsobem ignorováno, stalo se později hlavním orgánem, který ve spolupráci s ostatními vládními odděleními vypracoval hlavní obrysy míru. Toto všechno je podrobněji zachyceno v šesté kapitole.

Sedmá kapitola analyzuje v detailech podíl ministerstva zahraničí na přípravných jednáních a jeho snahu o vytvoření co možná nejpropracovanější podoby předběžného míru. V roce 1918 došlo k vytvoření důležitého vládního orgánu, čímž bylo Oddělení politického zpravodajství, které svou prací zajistilo kabinetu pravidelný přínos informací, důležitých k naplnění představ o míru a splnění válečných cílů. Mezi ministerstvem zahraničí a převážně mezi Oddělením politického zpravodajství, které založil lord Hardinge, a premiérem Lloydem Georgem panovalo silné napětí. Premiér nepovažoval za důležité poslouchat rady od ministerstva a od doby, kdy stanul v čele vlády, se snažil jeho moc co nejvíce oslabit. Hardinge však i přesto na práci, kterou jeho oddělení vykonávalo, trval a nakonec byl její výsledek více než ku prospěchu celé britské delegaci v Paříži.

Strukturu, personál a náplň práce Hardingova Oddělení politického zpravodajství analyzuje osmá kapitola. Obsahuje i informace o politických odpůrcích tohoto orgánu. Toto oddělení odvádělo od doby svého vzniku v březnu 1918 výtečnou práci, přestože bylo ostatními ministerstvy a jejich odděleními ignorováno a nikdy nebylo přijato jako plnohodnotná součást vlády.

Diplomová práce se v další kapitole samozřejmě zabývá i zahraniční politikou Londýna v době první světové války a také v období mezi podepsáním příměří a začátkem jednání o míru samotném. Rozdíly existovaly především mezi Velkou Británií a Spojenými státy americkými. Hlavní představitelé obou zemí, David Lloyd George a Woodrow Wilson, měli rozdílné názory na mírové podmínky. Celkový vztah těchto dvou mužů a zájmy jejich zemí narušovaly možnost vzniku prosperující anglo-americké koalice.

Desátá kapitola pojednává o iniciativě Německa a jeho představách o míru. Po podepsání příměří se Berlín ještě domníval, že bude o podmínkách míru se spojenci vyjednávat. V době, kdy však došlo k prvnímu setkání hlavních představitelů mocností účastnících se první světové války, bylo Německu jasné, že se svými návrhy neuspěje. Spojenci se sešli již před samotným konáním oficiální mírové konference a předem spolu dojednali předpoklady míru. Ty byly nakonec v konečném znění předneseny nejen Německu, ale i ostatním poraženým státům a ty je byly nuceny podepsat.

Období mezi příměřími a mírovou konferencí bylo klíčové pro zahraniční politiku, jak se zmiňuje jedenáctá kapitola této práce. Velká Británie řešila problém, jaký postoj má zaujmout k programu 14-ti bodů prezidenta Wilsona. V něm byla totiž zakotvena myšlenka ukončení politiky tajných smluv mezi zeměmi. Pro Londýn byly však tyto tajné smlouvy uzavřené během války velmi důležité. Na základě jejich znění měla země získat rozsáhlé oblasti v zámoří a předem byla stanovena sféra jejího vlivu v poválečném světě. V této části práce je opět nastíněn problematický vztah Londýna a Washingtonu. I přesto, že byl britský premiér silně protiamerický, začal si brzy uvědomovat, že jeho sbližení s americkým prezidentem je nevyhnutelné a pro prosazení britských válečných cílů nezbytné. Koncem roku 1918 začala britská vláda na základě získaných informací a podkladů zpracovávat podobu předběžného míru. Premiér pověřil tímto úkolem excelentního právníka a jednoho ze šesti členů Imperiálního válečného kabinetu generála Jana Smutse. Jeho práci velmi napomáhalo

Oddělení politického zpravodajství, které Smutsovi poskytovalo dostatek materiálů a zdrojů, z nichž čerpal informace. Kapitola rovněž popisuje vztah generála Smutse a lorda Hardinga, jenž byl úzce spjat se zpravodajskými orgány a který byl tlakem ze strany premiéra postupně vyřazen z podílu na rozhodování.

Dvanáctá kapitola se zabývá válečnými spojenci Velké Británie omezené pouze na ty nejdůležitější, tedy na Spojené státy americké a Francii. Je zde zpracován vztah jednotlivých zemí s Londýnem. Kapitola se věnuje užšímu vztahu Paříže a Londýna, neboť hlavní představitelé těchto zemí se společně shodovali na podobě míru. Jak Francie, tak i Velká Británie požadovaly, aby závěrečné znění míru obsahovalo tvrdé podmínky pro Německo. Obě země chtěly poražené státy oslabit nejen vojensky, ale i ekonomicky a hospodářsky, aby nebyly schopny v budoucnu vést válku. Názor USA se v tomto bodě lišil. Na rozdíl od evropských zemí přistupoval Washington k míru spravedlivě. Ve dvou podkapitolách je pak detailněji popsán způsob, jakým USA a Francie plánovaly v době války mír, jaké mechanismy používaly a jaká nová oddělení k této práci využívaly.

Dvě podkapitoly v rámci kapitoly dvanácté pak analyzují konání spojenců USA a Francie, jejich podíl na přípravách míru a prosazování jejich vlastních válečných cílů. Spojené státy americké započaly s přípravami míru již krátce po vstupu do války v roce 1917. K tomuto účelu vzniklo ve Washingtonu nové zpravodajské oddělení (jednalo se o zvláštní komisi známou jako *Inquiry*). Přísně tajný zpravodajský orgán shromažďoval a zpracovával informace a také tvořil jakési pojítko mezi francouzskou a britskou administrativou. Inquiry by se dalo považovat za speciální komisi, která plnila během válečné doby důležitý úkol. Jejím velkým nedostatkem však byl nedostatek profesionálního personálu. Prezident Wilson práci komise přesto oceňoval, podporoval její konání a vkládal v ni svou důvěru. Francie a její náplň příprav na mír byla diametrálně rozdílná od Velké Británie a USA. Paříž neudržovala s oběma zeměmi úzké vztahy a izolovaně se soustředila pouze na své válečné cíle, jimiž se staly navrácení ztraceného území z roku 1871 a nadiktování takových mírových podmínek Německu, jež by ho natolik oslabily, že by nebylo schopno v žádných sférách Francii konkurovat, či proti ní vést v budoucnu válku.

Poslední kapitoly se věnují již samotné konferenci ve Versailles. Jejich obsah je zaměřen převážně na britskou delegaci a problémy, jež hlavní představitelé Velké Británie provázely v době, kdy se precizovalo složení britské delegace. Klíčovou otázkou, která vyvstala krátce po podepsání příměří v listopadu 1918, byla problematika postavení britských dominií Nového Zélandu, Austrálie, Kanady, Newfoundlandu, Irského svobodného státu a ostatních zemí, které již mezi dominia nespádaly, ale přesto byly součástí Britského impéria, jako například Indie. Po skončení války se požadavky dominií začaly stupňovat. Dominia se domáhala vlastního zastoupení na konferenci v Paříži a rovnocenného postavení svých delegátů s britskými politiky a diplomaty. Nakonec se jim skutečně podařilo premiéra dotlačit k ústupku, neboť právě Lloyd George s dominií jako s rovnocennými partnery na konferenci nepočítal. Dominia a Indie tedy ve výsledku získala po dvou zástupcích, Nový Zéland pak měl možnost vyslat delegáta jednoho.

Diplomová práce je založena na studiu odborné cizojazyčné literatury, a to převážně v anglickém jazyce. Stěžejní díla, s nimiž autorka pracovala, byly monografie *Winning the Peace. British Diplomatic Strategy, Peace Planning, and the Paris Peace Conference, 1916–1920*, Oxford 1991 od Erika Goldsteina a dílo historičky Margaret MacMillanové *Peacemakers. Six Months That Changed the World*, London 2003. Oba tituly jsou založeny na rozsáhlém archivním výzkumu a představují pro danou problematiku zásadní a neopominutelné práce. Erick Goldstein a Margaret MacMillanová patří k předním odborníkům na moderní dějiny Velké Británie a jejich díla nelze při výše zmíněném tématu ponechat stranou.

Autorka samozřejmě použila i dnes již klasické práce Hanse Daaldera (*Cabinet Reform in Britain*, London 1963) nebo Johna Pitcairna Mackintoshe (*The British Cabinet*, London 1968), stranou neponechala ani odborné studie, jež se týkají toho či onoho dílčího tématu (např. P. A. Lockwood, *Milner's Entry into the War Cabinet, December 1916*. *The Historical Journal*, Vol. 7, No. 1, 1964; J. A. Turner, *The Formation of Lloyd George's 'Garden Suburb': 'Fabian-Like Milnerite Penetration'?*. *The Historical Journal*, Vol. 20, No. 1, Mar., 1977 nebo K. O. Morgan, *Lloyd George's Premiership: A Study in 'Prime Ministerial Government'*. *The Historical Journal*, Vol. 13, No. 1, Mar., 1970).

III. Příměří v Compiègne

K podepsání příměří, které ukončilo boje první světové války, došlo u francouzského města Compiègne 11. listopadu 1918. V železničním vagónu, přistavěném na kolejích nedaleko vlakové stanice Rethondes, se sešli jak zástupci států Dohody, tak Německa.¹

Nejdůležitější z podmínek příměří, nadiktované maršálem Ferdinandem Fochem německé delegaci, v jejímž čele stál Matthias Erzberger, bylo okamžité stažení německých vojsk z území, která Němci obsadili v západní Evropě. Německo kapitulací ztratilo část svých pozemních a námořních zbraní, došlo k evakuaci jeho vojsk z levého břehu Rýna a vytvoření demilitarizované zóny na pravém břehu.

Příměří však nepřineslo stažení německých vojsk z ruského území, jež Němci během války obsadili. Část německých sil byla ponechána beze změn pro použití v boji proti Rusku. Státy Dohody zajistily volný vstup a odchod z Baltského moře pro všechny vojenské a obchodní lodě spolku Dohody, které se připravovaly na ozbrojenou intervenci proti Rusku.

Příměří podepsané ve francouzském Compiègne se stalo předchůdcem míru uzavřeném na Versailleské mírové konferenci.

III.1. Velká Británie a příměří

Velká Británie vstoupila do první světové války, neboť se obávala možného německého vítězství a jeho převzetí kontinentální nadvlády. Dalšími důvody pro vstup Britského impéria do války byla zejména námořní konkurence, která mezi zeměmi dlouho panovala. Německo mělo také velké koloniální ambice, což přirozeně Londýn ohrožovalo. V neposlední řadě pak dlouhodobé obchodní soupeření a rivalita vedly Británii k rozhodnutí Německo porazit. Všechny tyto záležitosti by však samy osobě k válce mezi těmito zeměmi nejspíše nevedly. Válka ovšem vypukla, a proto se tyto otázky řešily jako součást příměří a následného míru. Velká Británie stojící na straně vítězů chtěla z mírových podmínek nadiktovaných Německu vytěžit co možná nejvíce. Británie ihned po válce započala vytvářet nový směr politiky, která by během příměří zvýhodnil její mezinárodní postavení v otázkách námořnictví, vojenství a politických záležitostech. Nebyl to pro ní jednoduchý proces. Pozdější britský

¹ Caraccilo, D.: Beyond Guns and Steel. A War Termination Strategy. California 2011, s. 28.

premiér David Lloyd George vedl v průběhu války Liberální stranu. Poté přešel do koalice s konzervativci. Díky svým politickým dovednostem se mu podařilo v říjnu 1918 oprostít se od nařizování a diktování ze strany vlády a parlamentu.²

² Bullitt, L.: Armistice 1918. Ohio 1996, s. 42.

IV. Průběh politické situace ve Velké Británii mezi lety 1916–1918

IV.1. Pád koaliční vlády Herberta Asquitha v roce 1916

Již během války probíhaly spory mezi vládnoucími stranami. Proti sobě stáli liberálové na jedné straně a konzervativci na straně druhé.³ Neustálé spory podpořené neuspokojivou ekonomickou situací a upadající životní úrovní se v důsledku špatného vývoje na bojištích první světové války ještě více zhoršily.

K rozepřím, které celou situaci ještě více komplikovaly, docházelo i uvnitř liberální strany, kde proti sobě stála dvě křídla. V čele frakce, jež upřednostňovala důležitost východní fronty a která preferovala boje na moři, stál první lord admirality Winston Churchill. Proti této frakci se utvořilo křídlo, v jehož čele stanul Horatio Herbert Kitchener.⁴ Tato frakce prosazovala návrh na ekonomickou pomoc Rusku, které by v důsledku toho dokázalo stabilizovat a kontrolovat situaci na Východě. Díky uvolnění části dohodových vojsk, jež by se přesunuly na Západ, by došlo k posílení armádních jednotek na západní frontě, jejíž důležitost Kitchener prosazoval.⁵ Pozemním bojem by pak došlo k vítězství ve válce v západní Evropě.

Premiér Herbert Asquith přistupoval k problémům uvnitř liberální stany neutrálně. Očekávalo se, že se přidá k jednomu z návrhů, jak nadále v otázkách války pokračovat, případně, že za možný nezdar jednoho z plánů ponese alespoň odpovědnost.⁶ Nepřiklonil se však ani na jednu stranu. Tímto přístupem ovšem proti sobě postavil obě frakce. Jeho nerozhodnost, malá angažovanost v otázkách války a také napjaté poměry v politických kruzích nakonec vedly 5. prosince 1916 k pádu jeho vlády.⁷

³ Peter J. Yearwood tvrdí, že liberálové byli spojeni s City a chtěli zachovat britskou hegemonii na poli mezinárodních financí, zatímco konzervativci a Lloyd George se orientovali spíše na průmysl. Yearwood, P. J., *Guarantee of Peace. The League of Nations in British Policy 1914–1925*. Oxford 2009, s. 29.

⁴ Daalder, H.: *Cabinet reform in Britain*. London 1963, s. 31.

⁵ Tamtéž, s. 32.

⁶ Tamtéž, s. 35.

⁷ Simpson, W.: *Twentieth Century British History. The Liberal and Labour Parties*. New York 2005, s. 173.

IV.2. Nástup Davida Lloyd Georgeho

Po odstoupení Herberta Asquitha bylo nutné vyhledat jeho vhodného nástupce na premiérský post. Nakonec se jím stal David Lloyd George,⁸ jenž do roku 1916 zastával funkci ministra zbrojního průmyslu a od června 1916 pak vedl ministerstvo války.⁹ V době rozporů mezi liberály se neklonil ani k jedné frakci. Brilantně lavíroval mezi oběma stranickými křídly a svým rázným vystupováním získal podporu nejen uvnitř strany, ale i u veřejnosti.¹⁰

Lloyd George se spolupodílel na pádu Asquithovy vlády. Byl znám svou kritikou dosavadního vedení války a dokonce veřejně proklamoval britskou porážku ve válce, pokud nedojde ke změně v jejím řízení. V pátek 1. prosince 1916 zaslal David Lloyd George spolu s vůdcem Konzervativní strany Andrewem Bonarem Lawem premiéru Herbertu Asquithovi memorandum týkající se změn uvnitř válečného kabinetu.¹¹ Dokument obsahoval návrh na vytvoření takzvaného Malého válečného kabinetu, který se měl skládat ze tří členů, z nichž dva měli být první lord admirality a ministr války a třetím pak ministr bez portfeje.¹² Jeden z těchto tří by pak zaujímal post předsedy válečného kabinetu. Druhý bod memoranda se týkal plné moci tohoto orgánu, podléhajícího kontrole ministerského předsedy, která by zaručovala přednostní právo na rozhodování v otázkách války.

Premiér Asquith reagoval na předložení memoranda osobním dopisem, který zaslal Lloydovi Georgovi. V něm velmi krátce a výstižně poskytl souhlas s reformou dosavadního kabinetu a potvrdil jeho přetvoření v menší orgán. Klád si ovšem podmínku, že předsedou nově vzniklého válečného kabinetu musí zůstat premiér.¹³ Lloyd George s tím nesouhlasil a podal demisi na post ministra války, jenž zastával od června roku 1916, neboť trval na přesném dodržení memoranda.

⁸ Morgan, K. O.: Lloyd George's Premiership: A Study in 'Prime Ministerial Government'. The Historical Journal, Vol. 13, No. 1 (Mar., 1970), s. 132.

⁹ Daalder, s. 42.

¹⁰ Jeho pozice předsedy vlády byla nezpochybnitelná, pokud jde o podporu veřejnosti, situace v Dolní sněmovně už tak jednoznačně nevypadala. Morgan, s. 133, 138. Turner J. A.: The Formation of Lloyd George's 'Garden Suburb': 'Fabian-Like Milnerite Penetration'?. The Historical Journal, Vol. 20, No. 1 (Mar., 1977), s. 167.

¹¹ McEwen, J. M.: The Struggle for Mastery in Britain: Lloyd George versus Asquith, December 1916, Journal of British Studies, Vol. 18, No. 1 (Autumn, 1978), s. 135.

¹² Daalder, s. 39–40.

¹³ Simpson, s. 174.

Pod tlakem veřejnosti i politických protivníků a také kvůli snahám o vyjednávání s nepřítelem Asquithova vláda nakonec v prosinci 1916 padla.¹⁴ Sestavením nové vlády byl pověřen vůdce Konzervativní strany Andrew Bonar Law. Ten však odmítl vládu vést, a proto král Jiří V. neprodleně 6. prosince 1916 pověřil sestavením kabinetu Davida Lloyd Georgeho.¹⁵ Nový premiér vytvořil spolu s nově příchozími politiky vládu, od které se očekávalo, že zlepší životní situaci ve Velké Británii, a hlavně, že zemi dovede k vítězství ve válce.

¹⁴ Krize vypukla v listopadu 1916. Turner, s. 170.

¹⁵ Prokš, P.: Válečná politika Velké Británie a rozpad Rakouska-Uherska. Praha 2010, s. 14.

V. Malý válečný kabinet Davida Lloyda Georgeho

Nově vzniklá vláda velmi brzy změnila válečnou politiku Velké Británie. Zreformovaný kabinet se scházel téměř každý den a v posledních letech války rozhodoval o politických, vojenských a diplomatických záležitostech.

Již v říjnu 1915 Asquith spolu s některými ministry za Konzervativní stranu předložil návrh na reformu válečného kabinetu, jenž měl být rozdělen na dva malé, z nichž jeden by se zabýval válkou a druhý pak domácí politikou.¹⁶ Myšlenka vzniku Malého válečného kabinetu, navrhovaná Davidem Lloydem Georgem, byla vnímána jako kontrast k projektu Herberta Asquitha. Rozdílnost obou plánů byla však jen zdánlivá. Asquithův dvousložkový kabinet by v době války upřednostnil sekci pro válečnou politiku, a sekce pro vnitřní záležitosti by se tak stala podřadnou.

V době vládní krize v prosinci 1916 převzal David Lloyd George post premiéra a vytvořil Malý válečný kabinet skládající se z pěti členů. Prvními dvěma členy byli premiér a předseda Konzervativní strany Andrew Bonar Law. Zbývajícími třemi pak George Nathaniel Curzon, Alfred Milner a Arthur Henderson.¹⁷ V rámci reformy kabinetu došlo k zásadní změně v převzetí odpovědnosti v otázkách války. Nově vzniklý kabinet získal plnou moc v rámci válečné politiky a starý kabinet skládající se z 25-ti členů byl definitivně zrušen. Zasedání kabinetu se konala zpravidla každý den a celkově se konalo od doby jeho vzniku až do podepsání příměří v listopadu 1918 na 500 setkání.¹⁸

Devět dní po uzavření příměří v Compiègne se v Londýně sešli zástupci britských dominií, aby zde projednali otázku další existence Malého válečného kabinetu. Ten byl nakonec přetvořen v takzvaný Imperiální kabinet, který se až do konce roku 1918 scházel pravidelně každý den.¹⁹ Členové kabinetu měli za úkol posuzovat veškeré imperiální záležitosti v rámci nadcházejícího mírového uspořádání. Samotní představitelé dominií pak doprovázeli premiéra Davida Lloyda Georgeho a celou britskou delegaci na mírovou konferenci do Versailles. Dílčí problémy v otázkách příprav míru projednával premiér Lloyd George odděleně s jedním nebo dvěma členy kabinetu. Klíčové otázky

¹⁶ Mackintosh, J.: The British Cabinet. London 1981, s. 371.

¹⁷ Působil jako předseda parlamentní Labouristické strany v letech 1908–1910. V roce 1915 pak vstoupil do Asquithovy koaliční vlády. Od roku 1916 působil jako jeden ze členů takzvaného Malého válečného kabinetu. Yearwood, s. 33.

¹⁸ Mackintosh, s. 372.

¹⁹ Tamtéž, s. 380.

německých požadavků na úpravu mírových podmínek byly řešeny s britskými ministry i zástupci britských dominií.

VI. Počátky britských plánů na mír

S koncem první světové války a s podepsáním příměří 11. listopadu 1918 začaly vítězné státy připravovat mezinárodní mírovou konferenci, která by definitivně ukončila válečný stav ve světě. Všechny vítězné státy připravovaly během války mírové plány. Ve Velké Británii existovaly tyto plány již od roku 1916.

Premiér Asquith již v roce 1916 připravoval plány na poválečný mír. Dalšími, kteří se podíleli na přípravách, byli první lord admirality Arthur Balfour, šéf Imperiálního štábu generál Robertson, ministr války Erwin Montagu, a sir Ralph Paget a sir William Tyrrell z ministerstva zahraničí. Jejich memoranda a debaty položily základ prvních návrhů poválečného vývoje. Vznikaly základní podoby míru, myšlenky národního sebeurčení států východní Evropy a byla prosazována potřeba jednat o rovnováze sil především na Západě. Jedním z nejvýraznějších memorand, které hovořilo o poválečném míru, bylo napsáno sirem Ralphem Pagetem a sirem Williamem Tyrrellem 7. srpna 1916.²⁰

VI.1. Memorandum Ralpha Pageta a Williama Tyrrella

Jedním z hlavních bodů memoranda bylo národní sebeurčení evropských států. Malé i velké státy měly mít možnost do budoucna rozhodovat o vlastním národním rozvoji, svobodě a hlavně bezpečnosti. Princip národnosti by tedy měl být hlavním faktorem při posuzování územního uspořádání po válce. Memorandum se jednoznačně stavělo proti tvrdým finančním postihům pro poražené státy. Finanční sankce by vedly k odporu postižené země, a mírová jednání by tak byla ohrožena, tvrdili autoři dokumentu a pokračovali: „*Neměli bychom prosazovat princip státní příslušnosti, pokud by neoprávněně posílil jakýkoliv stát, který může být v budoucnosti příčinou ohrožení evropského míru.*“²¹ Dohoda o národním sebeurčení mezi státy by měla být trvalá a neměnná, dodali na závěr.²²

V otázkách problematického území Alsaska a Lotrinska se memorandum zcela přiklánělo k požadavkům Paříže na jejich opětné připojení k Francii. Další

²⁰ Goldstein, E.: *Winning the Peace. British Diplomatic Strategy, Peace Planning, and the Paris Peace Conference, 1916–1920*, Oxford 1991, s. 10.

²¹ Tamtéž, s. 11.

²² Stevenson, D.: *The First World War and the international Politics*. London 1991, s. 392.

možné změny francouzských hranic měly být diskutovány s obyvatelstvem žijícím na daném území a jejich názor měl mít velký význam.²³

VI.1.2. Konec kursu „skvělé izolace“ Velké Británie

Dne 14. února 1916 se tři spojenecké mocnosti zavázaly k obnově politické a ekonomické nezávislosti Belgie. Měla být také finančně odškodněna za ztráty ve válce. O výši reparací měl rozhodnout nezávislý arbitr v podobě buď Spojených států amerických, nebo nezávislého soudu v Haagu. Problémem však byla nejistá ekonomická situace Německa, která by se s největší pravděpodobností po válce ještě zhoršila.

Z tohoto důvodu byl autory memoranda předložen návrh na nové zajištění belgické nezávislosti. Systém mezinárodních záruk měl být nahrazen vytvořením trvalého spolenectví mezi Velkou Británií, Francií a Belgií. Předpokládalo se, že Belgie členství v této alianci uvítá. Velká Británie by tímto spolenectvím změnila kurs své zahraniční politiky. Znamenalo by to přerušeni politiky takzvané skvělé izolace, která byla ve Velké Británii nastolena již v roce 1902. Anglie by se tak zapojila do mírových aliancí na kontinentě. Dle Pageta a Tyrrella neexistovala jiná alternativa s dlouhodobým účinkem, která by Brusel uchránila před případnou německou invazí, dokud nebude sám schopen se bránit.

VI.1.3. Robertsonovo memorandum

Náčelník Imperiálního štábu generál Robertson stál vůči memorandu Ralpa Pageta a Williama Tyrrella v opozici. Jeho pohledy na problematiku poválečného míru by se daly považovat za konzervativní. Požadoval návrat před rok 1914, tedy návrat k předválečné době a k obnovení mocenské rovnováhy v Evropě, a nadále pak zachování britské námořní převahy.²⁴ Robertsonovo memorandum bylo zaměřeno proti Slovanům. Cítil potřebu silného státu ve střední Evropě. Touto zemí se mělo stát Německo, a nebo jiná germánská země. Ve slovanských státech viděl riziko silného vlivu Ruska. Dle Robertsona měly být Německo po válce zachováno silné na pevnině, ale oslabeno na moři.

²³ Goldstein, s. 12.

²⁴ Goemans, E.: War and Punishment: The Causes of War Termination and The First World War. New York 2000, s.196.

Co se týče územního uspořádání střední Evropy navrhoval první lord admirality Arthur Balfour, vytvořit připojením částí českých a polských území větší Srbsko a Rumunsko. Dále vybízel ke snížení hospodářských a ekonomických prostředků Německa, které by tak tuto zemi limitovaly v její schopnosti v budoucnu vést válku.

VII. Curzonův a Milnerův podvýbor

Imperiální válečný kabinet premiéra Davida Lloyda Georgeho vznikl 20. března 1917.²⁵ Necelý měsíc od jeho vzniku k němu byly 12. dubna zřízeny dva podvýbory. První, vedený lordem Georgem N. Curzonem měl za úkol zabývat se britskými územními návrhy a druhý, v jehož čele stál lord Alfred Milner,²⁶ řešil ekonomické otázky a především pak vznik Společnosti národů.²⁷

Tyto podvýbory britské vlády vznikly na základě změny postoje Velké Británie k poválečnému uspořádání Evropy. Prioritou se stala nutnost vytvořit nové státy střední a východní Evropy, které by sloužily jako hráz proti možné územní expanzi Německa.

Tajemník Curzonova výboru Leopold Amery zareagoval na revoluční převrat, který způsobil kolaps v Rusku, možností vyčlenění jihoslovanských národů z rakouského a německého vlivu. Díky své snaze o národní sebeurčení by mohly vytvořit účinnou barikádu proti případnému německému rozpínání se na Východ, domníval se.²⁸ Ovšem jádro těchto problémů nebylo pro Británii tak prioritní jako nezávislost Belgie, kterou bylo nutné po válce obnovit. Stejně tak jako poražení Německa, obnovení rovnováhy sil v Evropě a nastolení demokratického systému do všech států, kde to jen bude možné. Otázky poválečného územního uspořádání hrály v britské zahraniční politice sekundární roli.

David Lloyd George byl i přes ustavení zvláštních výborů vlády s jejich závěry a výsledky nespokojen. Podvýbor Alfreda Milnera nesplnil premiérova očekávání v otázkách Společnosti národů, kdy silně podcenil myšlenku jejího vzniku, jíž se podle jeho názoru dostatečně nevěnoval. Dále výbor nezahrnul do plánů poválečného vývoje otázky odzbrojení poražených států, či jejich možné omezení zbrojení.²⁹

V konečném výsledku vydal britský premiér Lloyd George prohlášení, v němž shrnul oba aspekty poválečného míru, které se podvýbory vlády snažily řešit. Tedy otázku vzniku Společnosti národů a problém poválečných územních

²⁵ Smith, P.: *Government and the Armed Forces in Britain 1856–1990*. London 1996, s. 96.

²⁶ Milner na začátku prosince 1916 odmítl vstoupit do Asquithovy vlády. Lockwood, P. A.: *Milner's Entry into the War Cabinet, December 1916*. *The Historical Journal*, Vol. 7, No. 1 (1964), s. 128.

²⁷ Fischer, J.: *Curzon and British Imperialism in the Middle East 1916–19*. London 1999, s. 41.

²⁸ Tamtéž, s. 114.

²⁹ Cassar, G.: *Lloyd George at War 1916–1918*. London 2011, s. 157.

návrhů. Po několika diskuzích dospěl Imperiální válečný kabinet k závěru, že by se britská válečná politika měla ubírat těmito směry: zcela obnovit svobodu a občanská práva v Evropě a vypořádat se s ustanovením nových hranic. A to s přihlédnutím k výsledkům plebiscitů. Londýn měl dále usilovat o zajištění bezpečnosti a integrity všech států Britského impéria. Velká Británie se také zavázala garantovat opatření pro zachování trvalého míru mezi spojenci.³⁰

Z politických diskuzí a zpráv bylo ovšem jasné, že mezi premiérem a členy kabinetu existovalo jisté napětí. Nesouhlasili mezi sebou, jaká by měla být přesná podoba míru po válce. Ke shodě došlo naopak v otázce neutrality Belgie.³¹ Obě strany souhlasily, že její poválečné neobnovení by se dalo považovat za britskou diplomatickou porážku.

Mírové návrhy na uspořádání evropského území se týkaly i polského státu. Jeho vytvoření a garantování hranic bylo jedním z britských válečných cílů, jichž chtělo impérium dosáhnout. Pro zájmy Velké Británie však nebyl vznik nového Polska životně důležitý. Ještě před bolševickou revolucí v Rusku v listopadu 1917 stála britská vláda proti možnosti vzniku nezávislého Polska díky pomoci Ruska. Velká Británie v tom viděla možnost na vytvoření spojení mezi Polskem a Ruskem proti Německu. Nehledě na to, že by tato aliance měla s Německem společné hranice a tudíž by kdykoliv v budoucnu mohlo dojít k napadení země z Východu. Byl to ten samý případ, který ani Velká Británie ani Francie nechtěli Sovětskému svazu dovolit při jednání o paktu proti Německu v Moskvě v létě 1939. Poté, co bylo Polsko konečně v roce 1919 vytvořeno s veškerou podporou a garancí amerického prezidenta Woodrowa Wilsona, snažila se Velká Británie všemožně zabránit jakémukoliv rozšíření polských hranic na úkor německého území. Potřebovala mít Německo co největší v rámci mezí, neboť tvořilo adekvátní a bezpečný val proti sovětskému bolševismu, před kterým se Británie takto chránila. Přirozeně si tak polský národ velmi znepřátelila.³²

Britské válečné cíle nebyly celkově pevně stanoveny, měnily svou podobu v závislosti na vývoji války. Jejich finální forma pak byla určena až s definitivním koncem první světové války. Premiér Lloyd George zvažoval

³⁰ Tamtéž, s. 158.

³¹ Constantine, S.: Lloyd George. London 1992, s. 47.

³² Northedge, F., S.: 1917–1919: The Implications for Britain, *Journal of Contemporary History*, (Oct. 1968), s. 192.

možnost, že s koncem války a přípravami míru přijde i náročné vyjednávání ze strany poražených států. Bylo velmi pravděpodobné, že v tento okamžik by Británie musela ze svých mírových požadavků slevit a redukovat je. Trvalé a neměnné cíle, jichž chtělo impérium dosáhnout, mohly být ohroženy případnou porážkou a vojenským neúspěchem.

Jedním z těchto trvalých cílů byla snaha vytvořit nástupnické státy ve střední Evropě. Tento názor prosazoval člen ministerstva zahraničí Herold Nicolson.³³ Ovšem mnohem důležitějším plánem, který byl i zahrnut v prohlášení premiéra Lloyda Georgeho, bylo nejen kontrolovat vznik nových nástupnických států, ale také je příliš neomezovat v určování hranic jejich vlastního sebeurčení.

³³ Tamtéž, s. 193.

VIII. Organizační přípravy na mír v roce 1917

Na počátku roku 1917 se v orgánech britského ministerstva zahraničí a úřadu vlády začaly utvářet myšlenky na vznik nového orgánu zabývající se otázkou poválečného řešení míru. Oba tyto orgány doposud společně řešily možné mírové návrhy a tvořily jádro britských příprav na mírovou konferenci. Podoba poválečného období se s blížícím koncem války stala předmětem rostoucího zájmu všech členů vlády.

Již v lednu 1917 bylo vydáno memorandum, které obsahovalo požadavek autorů Alfreda Zimmerna a Arnolda Toynbeeho na vznik nového orgánu věnujícího se pouze a výlučně otázkám poválečného období. Byla zde zakotvena podmínka o poskytnutí informací z politické a ekonomické sféry všem spojencům Velké Británie. Diskuze, které vznikly na základě vydání tohoto memoranda, vyústily v přípravnou mašinerii na mírovou konferenci.

Nově vzniklý orgán měl shromažďovat, zpracovávat a především prezentovat všechna možná fakta týkající se územních a populačních změn válčících stran. Orgány, které tyto informace zpracovávaly, již v britské vládě existovaly. Geografické oddělení Námořní zpravodajské služby mělo být rozšířeno o nově vzniklý orgán zabývající se shromažďováním informací pro poválečný vývoj. Nashromážděná data pak měla být dělena do jednotlivých sekcí podle toho, čeho se týkala. Národnost, obchodní styky i ekonomická politika tyto všechny položky byly zpracovávány a ukládány pro pozdější možné využití jako cenný informační zdroj o spojencích.³⁴

Memorandum a návrh na vznik nového zpravodajské orgánu britské vlády vyvolaly diskuzi, kde došlo k přijetí memoranda i k vyjádření nesouhlasu jednoho člena. Tím byl Leopold Amery.

Amery velmi kriticky nahlížel na práci Toynbeeho a Zimmernama, jejichž cílem bylo shromažďovat a organizovat materiál pro mírová jednání. Sám se nemálo podílel na přípravách míru a byla to jeho iniciativa a práce, které se zasloužily o zdařilé výsledky přípravných prací.

Amery vystupoval také proti práci kabinetu. Jako první poukázal na rozdíl mezi politickými diskuzemi uvnitř kabinetu a aktuálním průzkumem současného dění ve světě. Vláda měla podle něj věnovat větší pozornost

³⁴ Millman, B.: *Pessimism and British War Policy 1916–1918*. London 2001, s. 133.

tomuto průzkumu, jenž měl vytvořit základ pro budoucí diplomatická jednání. Správu a organizaci výzkumu měl zajišťovat malý výbor vedený jedním ze členů Válečného kabinetu. Výbor měl mít k dispozici menší počet výzkumných pracovníků, kteří měli disponovat přístupem k informacím Geografického oddělení Námořní zpravodajské služby, navrhol Leopold Amery. Členové kabinetu přijali jeho návrh téměř bez výtek. Nutnost získat a využít informací bylo pro Velkou Británii důležité. Ministr ovšem nesouhlasili s vytvořením malého výboru, který by tvořil speciální personál, jak navrhol Amery. Bylo to podle nich zbytečné a nepotřebné, neboť náplň práce speciálního výboru by mohl zastat některý z již existujících zpravodajských orgánů vlády.³⁵

Leopold Amery přesto trval na vytvoření speciálního zpravodajského výboru. Informace, jenž měl výbor zpracovávat, se týkaly především nových území, která by bylo možné po válce připojit k Britskému impériu. Amery identifikoval tři oblasti, kterými by se průzkum měl zabývat, a to: všeobecnými teritoriálními informacemi, historickými daty a fakty o všech sporných územních otázkách a finančními a statistickými daty. Během příprav mírové konference v roce 1918 pak skutečně docházelo k využívání informačních zdrojů právě z těchto navrhovaných oblastí.

V rámci Námořní zpravodajské služby vznikl nový orgán, speciální Historické oddělení, jež mělo za úkol vytvořit příručky pro budoucí delegáty, kteří se měli účastnit pařížské konference. Tyto takzvané manuály obsahovaly nejen informace o státech, které se měly na mírových jednání podílet, ale také návod na to, jak řešit možné potenciální problémy.

Připravenost byla pro Velkou Británii důležitá, neboť již od léta 1917 chodily ze zpravodajských orgánů Válečného kabinetu zprávy o tom, že válka může brzy skončit, a proto bylo nutné být na náhlé mírové jednání předem připraven. Leopold Amery byl potěšen, že byl jeho návrh členy kabinetu přijat a že se teoretická podoba návrhu začala stávat skutečností. V důsledku tohoto úspěchu zvýšil tlak na tajemníka Válečného kabinetu sira Maurice Hankeyho, aby souhlasil i s dalšími Ameryho návrhy. Hankey vůči němu stál v opozici, neboť nesouhlasil se vznikem onoho speciálního výboru na získávání

³⁵ Tamtéž, s. 140.

informací. Ke shodě a domluvě mezi nimi nedošlo. Celou záležitostí se pak začalo zabývat ministerstvo zahraničí, které převzalo iniciativu v tomto problému a brzy zahájilo tvorbu svých vlastních řešení.

V roce 1916, kdy David Lloyd George sestavil koaliční vládu, se stal ministrem zahraničí Arthur Balfour. Jeho stálým státním tajemníkem byl lord Charles Hardinge, který tuto funkci zastával již v době vlády bývalého premiéra Asquitha.³⁶ Právě Hardinge velkou měrou se podílel na zapojení ministerstva zahraničí do plánování mírové konference. V roce 1917 nemělo ministerstvo příliš velký podíl na moci, naopak bylo ze strany Lloyd Georgeho stavěno stále více do pozadí politického dění, neboť v něj premiér neměl velkou důvěru.³⁷

Jelikož sám ministr zahraničí Balfour akceptoval tento premiérův postoj a nijak se nesnažil změnit postavení ministerstva, o obrat se pokusil jeho stálý státní tajemník Hardinge. Chtěl dokázat, že zahraniční politika je v otázkách příprav míru nesmírně důležitá, a proto by neměla být ze strany premiéra podceňována. Poukázal na to, že v přístupu k problému podoby míru je vážný nedostatek koordinovaného plánování. V důsledku toho Amery zřídil Výbor pro územní změny, který se měl tímto problémem zabývat. Podařilo se mu dále navázat a vztahy se Zpravodajským oddělením válečného obchodu (*War Trade Intelligence Department*). Díky tomu došlo k vzájemné výměně cenných informací mezi ministerstvem zahraničí a tímto oddělením. Lord Hardinge započal s plánováním podoby mírové konference na konci října 1917.³⁸ Šlo jen o pouhý obecný nástin, jak by se měla Velká Británie k míru postavit.

Memorandum, vydané v listopadu lordem Hardingem, bylo již detailnější. Hardingovým hlavním účelem bylo ukázat vhodný přístup k řešení a plánování míru s přihlédnutím k předchozím zkušenostem, ze kterých se mělo primárně vycházet. Důležitost přikládal také technickým a diplomatickým opatřením, která měla doplňovat mírová jednání. Tyto Hardingovy plány musely být vykonány a připraveny dříve, než skončí válka a přijde mír. Celé to měla na starost mírová delegace, pro niž to znamenalo přirozeně mnoho namáhavé práce navíc. Hardinge počítal již na sklonku roku 1917 s brzkým zahájením mírového jednání, proto celý program memoranda stavěl a navrhl tak, aby se

³⁶ Warman, R. M.: *The Erosion of Foreign Office Influence in the Making of Foreign Policy, 1916–1918*. *The Historical Journal*, Vol. 15, No. 1 (Mar., 1972), s. 133.

³⁷ Tamtéž, s. 135.

³⁸ Goldstein, s. 24.

dal po ukončení bojů okamžitě použít jako návod k postupu při budoucích jednáních.

Llyod George však celý návrh odmítl přijmout a použít. Argumentoval, že celému projektu chybí adekvátní mechanismy pro skutečné jednání a že příliš jednoduše přistupuje k tak složitému a závažnému problému, jako je právě pařížská konference.

IX. Podíl ministerstva zahraničí na přípravách mírové konference v Paříži

Již od roku 1916, kdy vznikla nová koaliční vláda Davida Lloyd Georgeho, bylo ministerstvo zahraničí z podílu na diplomatických aktivitách vyřazeno. Lord Hardinge, stálý státní tajemník ministra zahraničí, chtěl tuto nevýhodnou změnit. Počátkem října 1918 zaslal zprávu ministru zahraničí Arthurovi Balfourovi, v níž přesně formuloval náplň práce Oddělení politického zpravodajství za poslední rok. Toto oddělení přišlo s řadou inovací, které zlepšily a zejména usnadnily britským politikům cestu k přípravě mírové konference, jak tvrdil.³⁹ Historické oddělení ministerstva zahraničí rovněž podle jeho názoru přispělo k plánům a přípravám na mírové jednání. Přínos oddělení spočíval především v sepsání „příručky“ pro budoucí britskou delegaci, která se díky ní mohla lépe orientovat v politické situaci ostatních zemí a jež je měla provázet dílčími problémy, které mohly během mírové konference nastat. Zaměstnanci Historického oddělení dále vytvořili takzvaný Index válečných cílů (War Aims Index), který zahrnoval jak všechny možné válečné cíle spojenců, tak i předpokládané cíle nepřátel.

Lord Hardinge vypracoval ucelený plán organizace mírové konference. Podrobně v něm nastínil myšlenku správní rady, kterou by tvořilo několik velkých výborů, jež měly řešit dílčí problémy a klíčové otázky plynoucí z mírového jednání. Jednotlivé výbory se měly zabývat těmito záležitostmi: 1) politické a územní úpravy; 2) finanční úpravy; 3) ekonomické a komerční úpravy; 4) prevence proti budoucím válečným střetům; 5) revize mezinárodních právních konvencí.⁴⁰ Každý z výborů by zastupoval vyslanec z jiné země, aby tak nedošlo k možnému spojování a utváření uskupení, která by mohla narušit politická jednání. Hardingův návrh však nakonec neprošel a na mírové konferenci k jeho použití nedošlo.

Mezi Lordem Hardingem a Davidem Lloydem Georgem existovalo napětí již od doby, kdy premiér postavil ministerstvo zahraničí mimo politické dění. Neshody mezi těmito dvěma muži se ještě více prohloubily po premiérově odmítnutí Hardingova memoranda, jež se týkalo mírových příprav. Lord

³⁹ Goldstein, s. 90.

⁴⁰ Tamtéž, s. 91.

Hardinge plánoval veškeré přípravy na mírovou konferenci s vidinou, že všechna správa a organizace zůstane v rukou vybraných členů z ministerstva zahraničí. S tím však premiér nesouhlasil.

I přes to, že se Hardingovo memorandum z října 1918 dostalo jako tajná zpráva do rukou řadě ministrů, nenašel se nikdo, kdo by se vyjádřil pro jeho schválení. Lloyd George měl zcela odlišnou představu o autorovi koncepce britských příprav na mírovou konferenci. Všechny náležitosti týkající se konference svěřil do rukou tajemníkovi Válečného kabinetu siru Maurici Hankeymu, jenž se navzdory premiérově ignoranci ministerstva zahraničí a požadavku jeho nezapořádání do mezinárodní diplomacie spojil s lordem Hardingem. Společně se v listopadu 1918 shodli na rozdělení kompetencí v organizačních náležitostech.⁴¹

Předpokládalo se, že hlavou britské delegace na konferenci bude sir Maurice Hankey, kterého premiér pověřil veškerou přípravou na ni. K překvapení všech se však do čela britské výpravy, jež měla odjet do Paříže, chystal postavit samotný premiér. Sám Hankey si byl vědom důležitosti a praktičnosti návrhů, které Hardinge předkládal, a proto s ním úzce spolupracoval. Do jaké míry však byly jeho plány přijaty, záleželo pouze na Davidu Lloydu Georgovi. Lord Hardinge se až do odjezdu britské delegace na konferenci spolupodílel na administrativní práci. Po příjezdu do Paříže však premiér přerušil dosavadní spolupráci mezi lordem Hardingem a sirem Hankem, kterého poté pověřil vedením a organizací veškerých náležitostí.

⁴¹ Tamtéž, s. 93.

X. Oddělení politického zpravodajství

Počátkem roku 1918 založilo ministerstvo zahraničí zvláštní Oddělení pro politické zpravodajství. Bylo stále více potřeba informací z politické sféry a toto oddělení s daty získanými z této oblasti pracovalo. Již v době první světové války bylo zřejmé, že existuje mnoho informačního potenciálu a zdrojů, které byly pro válečná rozhodnutí nezbytné. Tyto zdroje však nebyly nijak využívány. Neexistovala účinná metoda, jež by informace shromažďovala, porovnávala mezi sebou a syntetizovala výsledek s těmi nejdůležitějšími body, které by přinesly cennou informační hodnotu.

Lord Hardinge požadoval vznik nového politického zpravodajského orgánu, jehož kompetence by spadaly pod záštitu ministerstva zahraničí. Oponoval tak návrhu zachovat monopol na získávání nových informací Námořní zpravodajské službě, která vykonávala svou funkci pod vedením ministerstva války. Snaha vytvořit politickou zpravodajskou sekci byla jedním z posledních Hardingových pokusů o reformy ve vládě v pozici stálého státního tajemníka ministra zahraničí. Byl motivován úsilím o znovuzapojení ministerstva zahraničí do politického dění a dát mu opět důležitost, kterou mělo před jmenováním Lloyd Georgeho premiérem a ustanovením jeho koaliční vlády v roce 1916, neboť právě premiér omezil moc ministerstva a vyřadil ho z podílu na rozhodování. Jednalo se o obdobnou reorganizaci, o kterou se snažil Leopold Amery se svým úsilím o vznik Historického oddělení v rámci ministerstva zahraničí. Opět zde měla malá skupina odborníků zpracovávat speciální informace, jejichž přínos by Velké Británii usnadnil mírové jednání na blížící se konferenci v Paříži.

Oba tyto projekty však narážely na opozici některých zaměstnanců z ministerstva zahraničí. Radikální reformy a inovace nebyly v kruzích ministerstva příliš oblíbené. Hardingův návrh považovali politici za nevhodný, nákladný a především zbytečný. K tomuto stanovisku se přikláněl například i ministr blokády (*Minister of Blockade*) Robert Cecil.⁴²

I přes protichůdné názory a vlnu odporu proti vzniku Politického zpravodajství se Hardinge jeho založení dočkal. Byl si vědom, že přínos tohoto

⁴² Oficiálně byl státní podtajemník na Foreign Office a na starosti měl spojeneckou blokádu. Henig, R.: *The League of Nations*, London 2010, s. 15.

nového oddělení bude mít na poválečný vývoj nemalý vliv. Ovšem bylo třeba s jeho činností začít již v době války. Problémem se však stala otázka výběru vhodného personálu, který musel být bezvýhradně složen z profesionálů. V době bojů a válečného stavu však panoval zásadní nedostatek odborně vzdělaných lidí. Většina z nich již byla zaměstnána v jiných vládních organizacích a na nové oddělení již nové pracovní síly nezbývaly. Lord Hardinge tedy uvažoval, kde tyto odborníky získat.

Nakonec využil již existujícího Oddělení informačního zpravodajství. To vzniklo již v dubnu 1917.⁴³ Jeho náplní práce bylo podávat informace a zprávy o podmínkách v cizích zemích a oblastech, jakými byly: Německo, východní a západní Evropa, Rusko, Balkán, Francie, Španělsko, Itálie, a také pomáhat svou činností britské námořní propagandistické kampani. Zde tedy pracovali vhodní experti, které Hardinge potřeboval. Odborně vyškolení lidé pro práci s informacemi, kteří měli dlouholetou zkušenost s vyhodnocováním situací v cizích zemích a jež se znali navzájem a pracovali jako tým. Hardinge jim nabídl vyšší roční plat, přislíbil možnost práce s nejmodernějšími prostředky a nakonec jim poskytl možnost podílet se na utváření linie zahraniční politiky.

Pracovníci Oddělení informačního zpravodajství nabídku přijali. Bylo ovšem důležité, aby celou reorganizaci schválila i vláda. Ta nakonec 11. března 1918 vznik nového informačního orgánu povolila.⁴⁴ Hlavním úkolem nové vzniklého oddělení bylo shromažďovat, třídit a koordinovat veškeré politické, ekonomické a vojenské zprávy jak o spojencích, tak o nepřátelích a neutrálních zemích. Připravoval hlášení získané z vlastních armádních a vojenských zpravodajských zdrojů o situacích a podmínkách v těchto zemích. Tato hlášení pak předávalo nejen ministerstvu zahraničí, ale také Válečnému kabinetu a všem oddělením ve vládě.

Hardingův orgán se tak stal protivníkem takzvané „vilové čtvrti“ (Garden Suburb),⁴⁵ která se nacházela v budovách na zahradě sídla britského premiéra. Zde se shromažďovali politici okolo Davida Lloyda Georgeho, které Hardinge považoval za amatéry v zahraničních záležitostech. Tento sekretariát vznikl částečně z administrativních důvodů a částečně z potřeby umístit někam

⁴³ Goldstein, s. 59.

⁴⁴ Dockrill, M., Franch, D.: Strategy and Intelligence. British Policy during The First World War. London 1996, s. 160.

⁴⁵ Jednalo se o premiérův soukromý sekretariát. Morgan, s. 135. V den ustavení Garden Suburb napsal jeden jeho člen: „...budeme se zodpovídat pouze premiérovi“. Warman, s. 138.

premiérový stoupenec.⁴⁶ Oproti nim bylo Oddělení politického zpravodajství složeno z profesionálů, rekrutovaných z vysokých škol a tisku, jejichž autoritativní analýzy zahraničních věcí a událostí by jistě, jak Hardinge doufal, výrazně posílily a upevnily roli ministerstva zahraničí v politické sféře. Tito lidé byli považováni za byrokratickou inteligenci a byli známi svou precizní a bezkonkurenční znalostí zemí, kterými se zabývali. Potřeba těchto kapacit byla pro Hardinga důležitá. Do cesty se mu však postavil nově zvolený ministr informací lord Beaverbrook, který nastoupil do úřadu v březnu 1918. Po vleklém sporu lordu Hardingovi ministr vyhověl a v důsledku toho byli členové Oddělení informačního zpravodajství informací převedeni pod ministerstvo zahraničí.

Do čela nového orgánu, který s konečnou platností zahájil svou činnost na konci března 1918, se postavil sir William Tyrrell. Oddělení politického zpravodajství navázalo na práci Zpravodajského úřadu. Zpracovával jednotlivé zprávy a rozesílal telegramy s jejich stručným obsahem do těch nejdůležitějších vládních orgánů. Pracovníci oddělení posílali týdně telegram vládám všech dominií, jednou za týden také přišla zpráva o interních záležitostech Německa všem představitelům neutrálních států. Měsíčně odesílali nové informace o zahraničních záležitostech mezinárodním asociacím.⁴⁷

I když oddělení spadalo pod kompetenci ministerstva zahraničí, nikdy nebylo plně uznáno, či postaveno na roveň i ostatním oddělením v tomto resortu. Jakýmsi pojítkem, které drželo oddělení v koexistenci s ostatními odděleními, byla hlava Oddělení politického zpravodajství, sir William Tyrrell. Byl totiž představitelem staré diplomacie, a právě ta minimalizovala napětí mezi konzervativními orgány a inovativní organizací, kterou vedl.

I přes důležitost a nezbytnost existence tohoto orgánu během válečného období se nepočítalo s pokračováním jeho práce i po skončení války. Zaměstnanci se měli přesunout na pracoviště stálých oddělení vlády a Oddělení politického zpravodajství mělo zaniknout.

X.1. Mírová memoranda

Hardingova snaha o znovuzapojení ministerstva zahraničí do politického dění a zvýšení jeho podílu na rozhodovací moci se vyplatila. Oddělení pro

⁴⁶ Turner, s. 166–167.

⁴⁷ Goldstein, s. 63.

politické zpravodajství vyvinulo vlastní iniciativu při vytváření plánů pro nadcházející mírovou konferenci. Hardinge považoval za nutné uspořádat ještě před oficiální konferencí schůzku všech spojenců, kde by se projednaly všechny podmínky míru a jednotlivé zájmy zemí. Správa mírové konference měla být podle lorda Hardingena svěřena pěti hlavním výborům, z nichž jeden výbor věnující se politickým a teritoriálním záležitostem, měl být ještě rozdělen na šest regionálních podvýborů.⁴⁸ Všechny těchto devět sekcí měl spravovat vždy jeden ze členů britské delegace, který byl řádně vybrán k účasti na jednání v Paříži. Prvně se tyto představitelé sešli 19. listopadu 1918.⁴⁹

Hlavou Západní evropské sekce zvolili staršího politika pracujícího dlouho pro ministerstvo zahraničí. Byl jím sir Eyre Crowe. Dříve udržoval blízké kontakty s lordem Hardingem, se kterým společně plánovali reorganizaci ministerstva zahraničí, a byl to také on, kdo převzal post stálého státního tajemníka v poválečné době. Pro západní sekci byl vybrán pro svou výbornou znalost francouzského a německého jazyka.⁵⁰ Kromě Francie a Německa spadaly pod západní sekci i další země: Belgie a Lucembursko, Švýcarsko, Španělsko a Portugalsko. Každá z těchto zemí měla své vlastní personální zastoupení.

Sekci pro severní Evropu vedl sir Esme Howard a skládala se ze čtyř teritoriálních částí: Skandinávie, provincie u Baltského moře a Finsko, dále Rusko a nakonec Polsko. Jihovýchod Evropy spravoval sir Ralph Paget. Právě on se podílel na mírovém memorandu spolu se sirem Williamem Tyrrellem, kde společně navrhovali možnost práva na sebeurčení pro státy po válce a mírnější sankce pro poražené země. Nyní dohlížel na vnitřní vývoj v oblastech jako Balkán, Itálie a bývalá území Rakouska-Uherska.

Sir Louis Mallet vedl sekci pro Střední Východ. Byl jedním z prvních politiků, kteří se zapojili do plánování mírové konference. Měl na starost pravidelně podávat informace pro britskou vládu z těchto oblastí: Osmanská říše, Persie, střední Asie a Egypt. Gerald Spicer stál v čele sekce pro Afriku a Ronald Macleay v čele sekce pro Dálný Východ.

Veškeré zprávy, které vycházely z Oddělení politického zpravodajství, vypovídaly o interních záležitostech každé z těchto zemí. Velká Británie na

⁴⁸ Tamtéž, s. 79.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Low, A.: *The Anschluss Movement 1918–1919 and The Paris Peace Conference*. Philadelphia 1974, s. 240.

základě znalosti těchto informací vyhodnocovala situaci a mohla připravovat návrhy mírových memorand. Ty byly zpravidla vždy sestaveny podle sedmi hlavních bodů, kterých se měly týkat stěžejní diskuze na mírové konferenci: 1) Otázka teritoriálního vymezení hranic poválečného světa byla jedním z nejdůležitějších problémů, jimiž se státy v Paříži měly zabývat; 2) Urovnání mezinárodních vztahů a stabilizace světového dění; 3) Řešení citlivé otázky poválečného postavení Židů v Polsku a Němců v Čechách; 4) Obnovení mezinárodního obchodu; 5) Vytvoření mezinárodních komunikačních kanálů; 6) Zabývání se koloniálními otázkami týkající se převážně ekonomických a politických vztahů s imperiální metropolí a nakonec řešení vojenských záležitostí prostřednictvím ministerstva války.⁵¹

⁵¹ Goldstein, s. 83.

XI. David Lloyd George versus Thomas Woodrow Wilson

Vstup Spojených států amerických v dubnu 1917 do války vnímala Velká Británie jako opožděné rozhodnutí. V letech 1915 a 1916 byla USA potřebná jako materiální zdroj. Zapojením do bojů se však stala jedním z válčících spojenců na straně Velké Británie. Tím však došlo k omezení válečných dodávek do evropských zemí, neboť od dubna 1917 vybavoval Washington především své armádní jednotky a již nebylo v jeho silách v takovém množství zásobovat i Evropu.

Prezident Wilson zaujal k politickým a teritoriálním otázkám války až příliš idealistický přístup.⁵² Očekával, že potom co Spojené státy zapojil do světové války, budou všechny tajné smlouvy uzavřené mezi jednotlivými spojenci po jejím skončení zničeny a nadále nebudou platit. Bylo ovšem velmi nepravděpodobné, že by si spojenci nechali uniknout výhodné zisky, které díky těmto tajným smlouvám vytěžili. I přes návrhy a Wilsonovy přístupy, které se zdály být z pohledu Lloyd Georgeho naivní a idealistické, dokázal být ve výsledku americký prezident k poraženému Německu tvrdším soudcem, než byla Velká Británie. Britský premiér nesouhlasil s americkým přístupem. Nehodlal jakkoliv nadále vyjednávat, neboť byl zastáncem názoru, že stát by měl mít nejprve stabilní a reprezentativní vládu, s kterou by bylo možné vést mírové diskuse. Do té doby byla pro něj jakákoliv debata s Německem nepřípustná.

Anglo-americkou koalici poznamenaly neustálé protikladné názory britského premiéra a amerického prezidenta. Woodrow Wilson kupříkladu oponoval Lloyd Georgeovi v přístupu k polské otázce. Nesouhlasil s britským stanovením polsko-německých hranic a s navrhovaným vyrovnáním všech válečných nákladů Velké Británie, které mělo Německo splatit. Vzácnou shodou mezi představiteli obou zemí se stal souhlas k okupaci německého Porýní a Sárska. Společně a shodně se stavěli i k ruské otázce. Jejich snahou bylo zabránit pronikání bolševismu dále do Evropy a vytvořit proti němu účinnou hráz.

Mezi Velkou Británií a Spojenými státy americkými panovaly značné rozdíly v otázkách válečných cílů a jejich zájmy ve světovém dění se taktéž

⁵² Henig, s. 18.

lišily. Velká Británie věnovala svou pozornost zámořským oblastem a nechut Woodrowa Wilsona k britskému imperialismu tvořily překážku pro vytvoření silné anglo-americké aliance.

Wilsonovy zájmy a cíle se rozcházely nejen s Velkou Británií, ale nebyly shodné ani s ostatními spojenci. Jeho postoj vůči Německu byl zprvu zdrženlivý. USA stály až do roku 1917 mimo dění bojů první světové války. Americký prezident zastával v té době názor, že bude možné přistoupit na kompromisní mír, kdyby si Německo zachovalo svou silnou pozici ve střední Evropě. Po zapojení amerických vojáků do války a nárůstu válečného angažmá USA se jeho postoj změnil. Jak se dalo předpokládat, zaujal vůči Německu velmi nepřátelský postoj. Vínil je z pokusu rozšířit svou moc do všech center Evropy, do Středomoří a dokonce až do samotného srdce Asie. Hlásal, že je nutné tuto postupující sílu zastavit a varoval před Německem jako před hrozbou.

Jak Llyod George, tak i Wilson cítili stejnou averzi vůči pruskému militarismu, který chtěli společně definitivně porazit.⁵³ Wilson však nesdílel sympatie k znovuzavedení a obnovení mocenské rovnováhy sil v Evropě a už vůbec nesouhlasil s britskými ambicemi na získání nových území.

Spojené státy americké vstupovaly dle Wilsona do války s vidinou obnovy demokracie v Evropě a zpětného zavedení míru a klidu do evropských zemí. Tvrdě tak popřel spekulace, že by se ze strany Washingtonu jednalo o možnost, jak získat nová území ve světě. Nechut Woodrowa Wilsona k britskému imperialismu byla tak zcela zřejmá.⁵⁴ Spojené státy americké se navenek prezentovaly jako spolupracovníci s podobnými cíli, ne však jako spojenci států Dohody.

Pro Davida Lloyda Georgeho bylo spojení s USA důležité, proto bylo jeho velkou snahou dosáhnout určité rovnováhy v zájmech těchto dvou zemí. Jedním z prvních pokusů o sblížení se stala návštěva britského ministra zahraničí Arthura Balfoura ve Washingtonu v dubnu 1917. Setkání s americkým prezidentem a jeho blízkým důvěrníkem plukovníkem Edwardem Housem, jenž sloužil Wilsonovi jako poradce převážně v otázkách zahraniční politiky, se primárně týkalo poválečného vývoje v Evropě. Arthur Balfour zveřejnil britské

⁵³ Mayer, A. J.: *Politics and Diplomacy of Peacemaking. Containment and Counterrevolution at Versailles, 1918–1919*, New York 1967, s. 70–71.

⁵⁴ Srv. tamtéž, s. 68–69.

zájmy v Evropě a na Blízkém Východě. Stejně tak přednesli soukromé teritoriální požadavky Londýna a Washingtonu, na kterých se společně usnesli. Ačkoli byl britský ministr zahraničí otevřený v případě územních požadavků států Dohody, nepadla ani zmínka o představě Velké Británie získat německé zahraniční kolonie ve světě. Stejně tak Arthur Balfour nezmínil americkému prezidentovi tajné dodatky smluv mezi spojenci Dohody.

Na základě této schůzky Woodrow Wilson nevznesl námitky na anektování nových území spojenci, ale také nadále trval na nezapojení Spojených států do tajných spojeneckých smluv na evropském kontinentě. Na druhou stranu si byl vědom toho, že nadměrným modifikováním spojeneckých mírových cílů a přílišným prosazováním cílů USA by mohl ohrozit a tím oslabit protiněmeckou alianci.

Za primární válečný cíl, který sdílely všechny státy Dohody, byla považována konečná porážka Německa. Jen tehdy by mohly být poraženému státu nadiktovány mírové podmínky bez dlouhodobého vyjednávání a v Německu nastolena demokracie.

XII. Německá mírová iniciativa

Po podepsání příměří hledalo Německo ty nejvhodnější mírové podmínky, které chtělo vítězným státům předložit ke schválení. Krátce po ukončení bojů docházelo mezi vládními představiteli Německa k mocenským a politickým bojům, jejichž příčinou byla otázka nového směru německé zahraniční politiky.

Hlavními aktéry, kteří se zasadili o podobu nového režimu, a jež utvářeli poválečné Německo, byli například bavorský prezident Kurt Eisner, premiér Bavorska, který chtěl zachovat předválečnou podobu zahraniční politiky Německa a nadále v ní pokračovat. Matthias Erzberger, ministr bez portfeje a šéf komise, která vyjednávala příměří s vítěznými státy, neprosazoval striktně zachování starého režimu.⁵⁵ Byl ochoten o dané situaci diskutovat a přistoupit na změny, pokud by byly pro Německo přínosné. Stejný názor jaký měl Matthias Erzberger, zastával i Friedrich Ebert. Jako říšský prezident měl podle ústavního práva jeden z hlavních hlasů při utváření podoby „nového“ Německa. Jeho názory se víceméně shodovaly s postojem ministerstva zahraničí, a proto pro něj nebylo obtížné své požadavky prosadit ve vládě i v Národním shromáždění.

Po vypuknutí revoluce 9. listopadu 1918, zinscenované pruskými důstojníky, se k moci dostal generál Wilhelm Groener. Jeho vliv na zahraniční politiku poté začal vstupem do „aliance“ s Friedrichem Ebertem.⁵⁶ Jejich názory a postoje se shodovaly ještě s ministerstvem zahraničí a ostatními politiky, kteří nechtěli přijmout diktát ze strany spojenců, ale jež byli ochotni vyjednávat. Proti tomuto názorovému uskupení se stavěli politici, kteří krátce po válce zastávali předčasně vyhraněná mínění, že německý národ existenčně skončí, pokud přijme mírové podmínky od západních zemí.

Německý národ po však válce překvapivě rychle akceptoval myšlenku nového státu. Smířil se s ukončením 47-letého panování rodu Hohenzollernů a přijal téměř bez výhrad konec Německého císařství.

V rámci diplomatických vztahů byly navázány kontakty se Spojenými státy americkými. Důvěra německých vládních představitelů v americkou

⁵⁵ Schüddekopf, O. E., German Foreign Policy between Compiègne and Versailles. *Journal of Contemporary*, 4:2, (1969: Apr.), s. 181–182.

⁵⁶ Tamtéž, s. 182.

shovívavost při mírových jednáních vycházela z faktu, že se USA se stavěly proti francouzské touze po pomstě. Paříž se nyní nacházela v pozici, kdy mohla plně využít všech prostředků k odplatě za rok 1871, kdy byla poražena v prusko-francouzské válce. Tehdy jí byly v rámci Frankfurtského míru, uzavřeného 10. května 1871, nadiktovány podmínky, které vnímala jako ponížení a za jež se chtěla mstít. Německu v rámci míru připadly Alsasko a Lotrinsko, území vyvolávající neustálé spory mezi těmito zeměmi. Francie Německu musela zaplatit válečnou kontribuci 5 miliard zlatých franků. Německo pak opustilo okupovanou část francouzského území až po splacení reparací.

Do Německa byla vyslána komise v čele plukovníkem Arturem L. Congerem z úřadu amerického politického zpravodajství. Jeho úkolem bylo zhodnotit situaci v zemi a navrhnout případné vhodné mírové podmínky. Jednání mezi představiteli Ebertovi „aliance“ a Arthurem Conferem skončila pro Německo příznivě. Plukovník Conger byl silně proněmecký. Znal situaci a vývoj v zemi již od roku 1914 a sympatizoval s ní. Navíc byl velmi vlivný a toho chtěli Němci využít. Původní optimismus získaný z rozhovorů s plukovníkem Conferem však vystřídala realita v podobě změny amerického přístupu. V průběhu dalších jednání vyšlo totiž najevo, že Německo bude muset podmínky spojenců přijmout, jinak by byla nevyhnutelná invaze, na které by se USA musely bezpodmínečně podílet.⁵⁷

Samotné Německo nabízelo možnosti, jak by měl případný mír vypadat. Na základě toho se sešel britský válečný kabinet, který projednával německou mírovou iniciativu. Ministr zahraničí Arthur Balfour se domníval, že návrhy Německa jsou až příliš příznivé pro francouzské a britské zájmy, a proto je lze považovat za podezřelé. Berlín navrhoval navrátit celé území Alsaska a Lotrinska Francii, demilitarizovat a zcela opustit území Belgie a Srbska, německá delegace nadále slibovala teritoriální kompenzaci pro Itálii a záruky Velké Británii ve spravování kolonií v zámoří. Bylo nápadné, že v německém prohlášení chyběla jakákoliv zmínka o vyrovnání pro Rusko. Bylo těžké vyhnout se představě, že Německo záměrně nabízí spojencům výhodné podmínky výměnou za volné pole působnosti na Východě.

⁵⁷ Německá nota z počátku října 1918 totiž vyvolala mezi Spojenci debatu, zda o příměří jednat či požadovat bezpodmínečnou kapitulaci. Mayer, s. 53.

K tomu narůstaly neshody mezi jednotlivými členy britského kabinetu ohledně toho, zda by měla Velká Británie plně informovat své spojence o nabízených německých podmínkách. Ministr války Bonar Law zastával názor, že by celá věc měla diskutována především s Francouzi. K jeho postoji se připojili i šéf zvláštního vládního podvýboru Milner a ministr zahraničí Arthur Balfour. Ti ovšem navíc požadovali projednání všech podmínek se všemi spojenci, neboť se obávali, že by mohla být Velká Británie nařčena z proradnosti a záměrného utajování informací.

XIII. Období mezi příměřím (1918) a mírovou konferencí (1919)

Po uzavření příměří v listopadu 1918 začali britští státníci zvažovat, co přesně od vítězství očekávat. Veškeré diskuze odvolávající se na program 14-ti bodů prezidenta Wilsona se zaměřily na dva hlavní problémy. První tvořila otázka, jak se má Velká Británie vypořádat s tajnými smlouvami, jež během války se spojenci uzavřela, a druhým úkolem bylo, jaký postoj by země měla zaujmout vůči Spojeným státům americkým.⁵⁸

Otázka týkající se tajných smluv představovala po uzavření příměří pro Británii citlivý problém. V Londýnském paktu z roku 1915 totiž přislíbila spolu s ostatními státy Dohody (Francie a Rusko) Itálii rozsáhlá území jako kompenzaci za opuštění Trojspolku a přestup na stranu Dohody. Pro Řím to byla velmi výhodná nabídka, neboť po skončení války měl získat tato území: Jižní Tyrolsko, Terst, západní území Kraňska do povodí mezi Jaderským a Černým mořem, menší území v oblasti jižních Korutan, část německé a africké koloniální říše a mnoho dalších území. Itálie na smlouvu přistoupila.⁵⁹ Smlouva měla být tajná, ale krátce po bolševické revoluci v roce 1917 ji otiskly ruské noviny. Nakonec byla anulována na mírové konferenci v Paříži, v důsledku přijetí 14 bodů prezidenta Wilsona. Stejně nespokojeni byli britští vládní představitelé s dohodou, jež uzavřeli za války s Francií. Smlouva mezi Londýnem a Paříží, uzavřená v roce 1916, upravovala příslušné britské zájmy na středním Východě. Jakkoliv by se Británie snažila změnit či upravit závazky, k nimž se zavázala v tajných spojeneckých smlouvách, stejně cítila, že neexistuje žádná alternativa, jak se vyhnout slibům daným v dohodách.⁶⁰

Otázka, jaký postoj zaujmout ke Spojeným státům americkým, vyvolala v britské vládě vlnu diskuzí. Názory se různily a cesta ke konsenzu byla problematická. Měsíc před podepsáním příměří byl ještě Lloyd George silně protiamerický a stál i v opozici vůči prezidentu Wilsonovi. Byl si ovšem plně vědom důležitosti Washingtonu, který měl svou silnou mezinárodní pozicí přispět k formování takového míru, jaký si Velká Británie představovala. Tento názor bezpochyby zastával i ministr zahraničí Arthur Balfour. V britském parlamentu prosazoval myšlenku o sbližování země se Spojenými státy

⁵⁸ Zároveň se Velká Británie musela připravit i na parlamentní volby. Mayer, s. 133.

⁵⁹ Nicolson, H.: Peacemaking 1919. London 1964, s. 180.

⁶⁰ Bullitt, s. 43.

americkými a nutnost navázání bližších vztahů s Washingtonem. Podle Balfoura bylo nezbytné se oprostít od úzkých kontaktů s Francií a využít amerického politického potenciálu k prosazení vlastních válečných cílů.

Počátkem října 1918 pořádal David Lloyd George setkání, kde se probíraly nejenom výše zmíněné problémy, ale také postoj britské politiky k příměří. Ještě před plánovaným setkáním vydal premiér jasné prohlášení o nutnosti přijetí takových podmínek příměří, které se by se poté co možná nejvíce shodovaly s podmínkami míru. Podle něj bylo tedy důležité připravit příměří natolik důkladně, aby pak mohly být mírové podmínky snáze přijaty. Lloyd George na pořádané schůzce tvrdil, že by spojenci měli ještě před podepsáním příměří Německo napadnout, a tím tak stvrdit své definitivní vítězství. Tento návrh však odmítlo ministerstvo zahraničí, jež zastávalo názor, že bude přijatelnější a zcela dostačující podlehnutí důležitých německých území, jako například: Poznaňsko, Slezsko, či Alsasko a Lotrinsko.⁶¹

Nejvyšší představitelé zastupující britskou armádu, tedy šéf Imperiálního generálního štábu a první lord admirality, zastávali oba názor, že je nezbytné odzbrojit německou armádu i námořnictvo. Jejich požadavek vyplýval především z názoru, že pokud by nedošlo k úplné nebo alespoň částečné demilitarizaci německé armády, mohl by po odchodu spojeneckých vojsk z okupovaného území nastat opakovaný útok ze strany Německa. Berlín by tak měl možnost znovu zahájit válku. Tomu se mělo předejít redukcí německých vojenských sil i zásob. Podmínky míru by pak jen doplnily omezení počtu armádních složek, čímž by spojenci eliminovali možnou německou vojenskou expanzi, tvrdili. Premiér se nechal přesvědčit názorem ministerstva zahraničí, že pokud je v budoucnu potřeba uzavřít příměří, musí to proběhnout co nejdříve.

Během jednání svolaném Lloydem Georgem v říjnu 1918 došlo i k diskuzi nad otázkou 14-ti bodů amerického prezidenta Woodrowa Wilsona. Britští politici většinou neměli k programu 14-ti bodů zásadní námitky. Existovaly však sporné body, na kterých se neshodli. Jednalo se především o bod řešící koloniální otázku. Zde na sebe narážely britské a americké zájmy. Spojené státy nesouhlasily s obsazením nových území Velkou Británií nebo

⁶¹ Tamtéž, s. 44.

jejími dominii během války, jako například území Turecka nebo německých kolonií. Překvapivě se však země shodovaly v bodě „o svobodě moří“, kdy měla v mezinárodních vodách platit absolutní svobodná plavba a také rovné právo na zdroje surovin, jež nikomu nepatřily.

Nesouhlas britských představitelů s některými body programu a nutnost sdělit svůj názor prezidentu Wilsonovi rozdělil politiky na dvě skupiny. Jedna chtěla se sdělením vyčkávat na nejvhodnější možnou chvíli, druhá však chtěla předat informace o konečném stanovisku USA okamžitě. Nakonec se britští politici rozhodli pro okamžité informování Spojených států. Již 14. října 1918 proto dorazilo do Washingtonu několik telegramů s vyjádřením o britském postoji k programu 14-ti bodů.⁶² Britští politici naléhali na prezidenta Wilsona, aby se i USA postavily k příměří zodpovědně a za žádných okolností nepřipustily možnost obnovení německé vojenské expanze. Británie v telegramech s programem 14-ti bodů v zásadě souhlasila, ale vytkla USA, že svou vizi poválečného světa se svými spojenci neprodiskutovaly a Londýn má tudíž právo na to mít námitky vůči některým interpretacím, které se mu zdají být příliš přísné.⁶³ Na konci října 1918 byly závěry setkání sepsány a předány britskému kabinetu. Poté na nějaký čas diskuze o podobě listopadového příměří ustaly.

V listopadu 1918 premiér Lloyd George rozhodl o uzavření příměří, kde podle svých slov ušetří *„Němcům lekci. Spojenci budou bojovat, dokud nestanou na německé půdě a poté Německu nadiktují mírové podmínky. Němci zpustošili Francii a nyní se chystají uniknout důsledkům.“*⁶⁴ Ministr zahraničí Arthur Balfour reagoval na jeho slova stejnými argumenty jako v říjnu na setkání pořádané premiérem. Tvrdil, že Velká Británie by měla uzavřít mír, pokud by to přineslo výhodné podmínky. Kvůli těmto dvěma rozdílným názorům vznikla ve vládě diskuze, ke kterému argumentu se přidat. Nakonec svou tezi obhájil Arthur Balfour, podle něhož představovala pomsta vůči poraženému Německu prostřednictvím tvrdého míru příliš velké riziko pro budoucí vývoj ve světě.

V posledních dnech války sledoval celou situaci i člen britské vlády a člen sekce pro jižní Afriku generál Jan Christian Smuts. Ve svém obsáhlém

⁶² Tamtéž, s. 45.

⁶³ Tamtéž, s. 46.

⁶⁴ Tamtéž, s. 57.

memorandu tvrdil, že „pokud spojenci nechají válku ještě pokračovat a plynout, zcela jistě vyhrají. Ovšem pokud by poté měl být mír diktován zcela zničenou a zpustošenou Evropu, iniciativu zcela jistě převezmou Spojené státy americké.“⁶⁵ Varoval Velkou Británii před přílišným prodlužováním války a bojů, neboť USA mohou převzít iniciativu a stát se jak vojenským, tak diplomatickým a finančním hegemonem ve světě. Generál Smuts nevěřil v účinnost Společnosti národů, jež by dokázala v budoucnu zabránit válkám mezi zeměmi a která by působila jako mezinárodní arbitr v dobách konfliktu. Považoval za vhodné uzavřít mír co možná nejdříve a donutit Německo přijmout nezbytné mírové podmínky.

David Lloyd George tedy nedostal žádnou podporu pro ideu pokračování ve válce a zničení Německa. I přes to, že jeho mínění nesdílela většina britské vlády, i nadále zastával extrémní názor, podle něhož měli spojenci Německu uložit velmi přísné podmínky, které by muselo dodržet. Premiér také navrhoval, aby se příměří neuzavíralo do té doby, než spojenci zcela opustí německé území. Tím si chtěl zajistit prodloužení války, o něž tolik stál. Se svou tezí ovšem opět neuspěl.

XIII.1. Příprava předběžného míru

Již během války jednotlivá ministerstva zpracovávala předběžně úvahy o míru, které by mohly být použity na eventuální mírové konferenci. Koncem roku 1918 vláda rozhodla, že je zapotřebí vypracovat předběžný nástin podmínek míru. Jednalo se o práci vyžadující člověka s právní praxí, jež by mohl být tímto úkolem pověřen.

Nakonec premiér Lloyd George vybral generála Smutse, jednoho ze šesti členů Válečného kabinetu. Byla to zajímavá volba. Smuts byl brilantním právníkem s výbornou praxí, proto nebylo o vhodnosti jeho výběru pochyb. Ovšem příprava předběžného míru nebyla jeho jedinou prací. V době, kdy se věnoval novému úkolu, zastával ještě funkci předsedy Výboru pro demobilizaci, člena Válečného kabinetu, řešil válečné cíle Velké Británie v jižní Africe a reprezentoval zájmy dominií na mírové konferenci.

⁶⁵ Tamtéž, s. 57.

Mnoho informací a memorand, která poskytovala přehled generálu Smutsovi o situaci ve světě a pomáhala mu při práci na přípravě míru, schvaloval nejdříve lord Hardinge. Oddělení politického zpravodajství ministerstva zahraničí navíc koordinovalo většinu materiálu plynoucích z různých vládních oddělení, což umožnilo Hardingovi a zaměstnancům ministerstva možnost nahlédnout do podkladů, a kontrolovat a revidovat tak informace plynoucí ke Smutsovi. Smuts, ačkoli byl k tomu premiérem nabádán, se v tuto chvíli nijak nepokusil (ani to neměl v úmyslu) vyřadit ministerstvo zahraničí z podílu na rozhodování o politických a teritoriálních otázkách. Stejně tak nezneužil své pozice, kdy denně pracoval s interními zprávami vyprávějícími detailně o světovém dění, a nezaměnil či nepoupravil znění žádné zprávy, které z Oddělení politického zpravodajství obdržel. Britské delegaci do Paříže pak posílal pouze zredukované telegramy hovořící výstižně o daném problému spolu s fakty, přesně takovými, jaké mu byly předloženy.

Podobu předběžného míru zpracovával Smuts převážně do dvou druhů dokumentů, které sám rozdělil do dvou skupin. První skupina zahrnovala obecná shrnutí, z kterých mohli čerpat především delegáti účastníci se konference. Druhá skupina pak obsahovala detailně zpracované technické zprávy pro experty a odborníky pracující zejména v technických výborech. Právě od těchto znalců očekávali Hardinge, a nyní i Smuts, že se budou na mírové konferenci nejvíce podílet na vyjednávání a uzavírání míru mezi spojenci a poraženými zeměmi. Lord Hardinge tuto teorii potřeby odborných specialistů prosazoval již dříve, ale neustále narážel na odmítání především ze strany Lloyda Georgeho. Nyní se k Hardingovi přidal i generál Smuts, který na jeho linii plynule navázal. Smuts navrhl premiérovi, aby delegaci, která pojedě na konferenci, doplnil o tým odborníků, jejichž přítomnost se mu jevila jako nezbytná. Zdůraznil, že vypracovaný předběžný plán na mír nebude delegátům dostatečně nápomocný při různých mírových jednáních. Je tedy nezbytné s sebou vzít i řadu znalců, jejichž úsudek bude hrát při rozhodování nemalou úlohu, doporučoval. Později po zahájení konference v Paříži byli skutečně tyto odborní poradci používáni jako pomocná síla při mírových diskuzích. Pocházeli zejména z oddělení, která se nejvíce zabývala přípravami a plánováním míru.

Oddělení politického zpravodajství však nebylo jediným úřadem, jež napomáhal Smutsovi v jeho práci. Informace k němu plynuly i z Oddělení pro

válečný obchod, ministerstva financí či od zaměstnanců britských armádních složek. Jeho práci přerušily v listopadu 1918 předčasné volby. Pozastavily nejen práci Jana Smutse, ale i veškerá diplomatická jednání mezi spojenci. Nejvíce toto kritizoval americký prezident Woodrow Wilson, který poté, co se dověděl, že Londýn vyhlásil všeobecné volby, neskrýval své rozhořčení. Začátek plánované konference musel být tedy kvůli této události posunut a Spojené státy rozhodně nechtěly čekat, až si Londýn vyřídí své vnitropolitické záležitosti.⁶⁶ Wilson zaujímal však k Velké Británii rozpolcený postoj. Na jedné straně ji veřejně kritizoval, na druhou stranu obdivoval a zároveň jí záviděl její moc.

Premiér Lloyd George ovšem plně chápal důležitost blízkých vztahů obou zemí, a proto se snažil, i přes rozdílnost v názorech, s americkým prezidentem naopak sblížit. Vedli spolu rozsáhlá soukromá jednání, během nichž dosáhli společného konsenzu. Wilson nakonec přistoupil na kompromis v záležitostech, jež Britové považovali za důležité. Jednalo se o otázku svobody moří a území německých kolonií.⁶⁷ Lloyd George naopak souhlasil s Wilsonovým návrhem vzniku Společnosti národů, jejíž budoucí osud chtěl prezident projednávat ihned po zahájení konference.

Generál Smuts po volbách zadaný úkol dokončil, a připravil tak předběžný mír, který zahrnoval požadavky a válečné cíle Velké Británie. Plně si uvědomoval důležitost přípravy předběžného míru, a proto byly pravidelně jeho jednotlivé části konzultovány jak s Whitehallem, tak s ministerstvem zahraničí. Dokonce ani premiér nechtěl v této situaci nijak obcházet britskou vládní byrokracií, a proto s ní úzce spolupracoval. Whitehall i ministerstvo zahraničí se tak staly nedílnou součástí politických a administrativních příprav na mírovou konferenci v Paříži.⁶⁸

⁶⁶ MacMillan, M: Peacemakers. Six Months That Changed the World. London 2003, s. 39.

⁶⁷ Tamtéž, s. 40.

⁶⁸ Goldstein, s. 98.

XIV. Spojenci

Jak Velká Británie, tak i její váleční spojenci chtěli po válce vytvořit nový světový řád. Všechny vítězné země se zabývaly přípravnými jednáními a vytvářely komplikované organizace pro shromažďování informací a plánování pozic pro vyjednávání. Navzdory faktu, že těsně po válce, v době příprav mírové konference, vítězné země vyhlášovaly, že mír ukončující Velkou válku bude spravedlivý, demokratický a bez územních anexí, praxe byla jiná. Spojenci nakonec počítali s právem na územní zisk po vítězství a s určitou poválečnou kompenzací. Navíc očekávali, že poražené státy zaplatí odškodnění za náklady spojené s válkou a v určitých případech i reparace za vzniklé škody.

Státy Dohody se nakonec nespokojily jen s částečným vyrovnáním a požadovaly mnohem více. Například Francie se nejen domáhala navrácení území Alsaska a Lotrinska a zisku určitých německých území, ale k tomu se ještě navíc dožadovala ochrany před případným vojenským napadením ze strany Německa v budoucnu. Velká Británie si nárokovala německé kolonie a záruku napravení škod způsobených Německem v Belgii. Itálie požadovala část Balkánu a Japonsko územní zisky v Číně.⁶⁹ Ve střední Evropě pak vznikaly nebo již existovaly nové státy, které se domáhaly svého práva na sebeurčení a jež chtěly být vyslechnuty. Vidina spravedlivého, demokratického a hlavně rychlého uzavření míru se tak pro Spojence začala přeměňovat ve zdoluhavý administrativní proces.

Francie a Velká Británie nabízely ještě před samotným zahájením konference státům Dohody možnost uspořádat předběžnou konferenci. Zde si jednotlivé státy měly vzájemně ujasnit své pozice pro budoucí řádnou konferenci. V praxi to znamenalo, že ještě před samotným zahájením oficiálního jednání mělo dojít k rozdělení veškerých sfér vlivu a k připojení území poražených států k zemím, jež si je nárokovaly. Poraženým zemím by poté nezbývalo nic jiného, než s danou situací souhlasit. Tomu chtěl zabránit především americký prezident Woodrow Wilson, jenž se stále držel myšlenky spravedlivého a demokratického systému, který je nutné během jednání dodržovat. Po prvních diskuzích s Lloydem Georgem a Clemenceauem, kdy

⁶⁹ MacMillan, s. 40.

razantně odmítl ideu přípravné konference, přistoupil později na kompromis. Byl ochoten se účastnit předběžných neformálních rozhovorů. Ve výsledku to však bylo to samé, co požadovaly Francie a Velká Británie.

Lloyd George a Clemenceau si byli svými názory a představou o míru blízcí. To samé se nedalo říci o americkém prezidentovi. I během jednání v Paříži nehodlal ustoupit ze svého stanoviska, že mír musí být uzavřen bez emocí a především v klidné atmosféře. Francouzská touha po pomstě a britské snahy o získání větší moci ve světě však Wilsonovu tezi narušovaly. Během diplomatických návštěv se Londýn a Paříž snažily prvního muže USA přemluvit a zlomit jeho přesvědčení; k tomu ovšem nedošlo.

Nejproblematictější úsekem jednání mezi zeměmi byla otázka vzniku Společnosti národů. Woodrow Wilson přikládal této záležitosti nesmírný význam. Viděl v ní jeden z nejlepších možných způsobů, jak zajistit ochranu a bezpečnost státům, jež by byly jejími členy. Francie nepovažovala za důležité se touto problematikou primárně zabývat a nadále trvala na tom, že konference v Paříži se má přednostně týkat vyjednání a podepsání míru s Německem. V jejím detailním zpracování programu jednání byla otázka vzniku Společnosti národů odsunuta téměř až na poslední místo, což Washington přirozeně pobouřilo.

Kromě USA představovala Společnost národů pro ostatní země jen jakési pokračování válečných spojenectví, jejichž nejpodstatnějším úkolem měly být příprava, organizování a prosazování mírových jednání. Podceňování americké ideje nezpůsobila žádná averze vůči tomuto návrhu, nýbrž fakt, že představitelé evropských zemí neměli ke Společnosti národů takovou důvěru jako právě Spojené státy americké, resp. jejich prezident. Převážně Francie byla vůči myšlence spolupracujících národů skeptická. Georges Clemenceau se k tomu vyjádřil slovy: *„Prosím, nechápejte mě špatně, my jsme také na svět přišli se vznešenými ideály a s ušlechtilými touhami, o nichž se tak často a tak výmluvně zmiňujete. Stali jsme se takovými, jakými jsme, neboť nás formovala tvrdá ruka světa, v němž musíme žít a v němž přežíváme jen proto, že držíme pevně při sobě.“*⁷⁰ Clemenceau by mnohem raději viděl fungující větší mezinárodní spolupráci, ale i ta se ukázala, tváří v tvář světové válce jako nedostatečná záruka bezpečnosti. Navíc vůči Německu nyní svět cítil

⁷⁰ Tamtéž, s. 42.

podezření a silnou nedůvěru a jen málo zemí by s ním bylo ochotno spolupracovat.

XIV.1. Spojené státy americké a jejich příprava míru

V USA se podobně jako ve Velké Británii připravovaly plány pro poválečný mír, který měl být uzavřen mezi vítězi a poraženými. V Londýně existovaly plány již z roku 1916, Washington začal s přípravnými pracemi později, až v září 1917. Tedy rok a půl poté, co vstoupily Spojené státy do války. Veškerou pravomoc pro zajištění zpracování informací a podkladů nutných pro základní podobu míru svěřila americká vláda speciální komisi známé jako Inquiry. Tato zvláštní komise rovněž zajišťovala diplomatické pojitko mezi francouzskou a britskou administrativou.

První americké mírové plány byly předloženy již v létě 1917. Vypracovali členové vlády, diplomat Henry White a Felix Frankfurter, který se později stal ministrem války.⁷¹ Robert Lansing, americký státní tajemník, začal také vypracovávat návrhy mírového uspořádání. Prezident Wilson kladl v této době velkou důležitost, nejen na detailní přípravu amerického podílu na konferenci, ale také na průběžně zjišťování informací o možných cílech spojenců. O podobnou pozornost žádal i všechna oddělení zabývající se přípravou míru.

Speciální oddělení Inquiry, mělo jeden vážný nedostatek. I přes to, že mělo za úkol zpracovávat a organizovat důležité informace, ze světa, nedisponoval dostatkem profesionálního personálu. Zaměstnanci tohoto oddělení nebyli kvalifikováni a navíc neměli patřičné vzdělání, či obecný přehled o zemích, východní Evropy, o nichž vypracovávali podrobné studie. Celkově se personál neorientoval ani v realitách těchto zemí, natož aby ovládal některý z východoevropských jazyků. I tak byla práce Inquiry ceněná za zodpovědnost a svědomitou přípravu. Ovšem chybějící počet odborníků a profesionálů v tomto oddělení vedl k využívání zkušeností historiků, jež později vytvořili onu expertní složku Inquiry.⁷²

Prvním sídlem této nové organizace pro plánování poválečného míru se stala veřejná knihovna v New Yorku. Všichni zaměstnanci se zavázali k mlčení a respektovali zákaz o tomto oddělení podávat nějaké informace. Jeho

⁷¹ Goldstein, s. 99.

⁷² Gigler, Ch., Coogler, A.: Die Berichte der Coolidge-Mission im Jahr 1919: Die mitteleuropäischen Interessen der Vereinigten Staaten von Amerika nach dem Ersten Weltkrieg. Kärntner Landesarchiv 2001, s. 35.

existence byla utajována zejména před veřejností. Po nějakém čase se Inquiry koncem roku 1917 přestěhovalo do budovy Americké geografické společnosti, kde získalo plnou podporu od místních zaměstnanců, kteří toto oddělení pravidelně zásobovali všemi potřebnými informacemi, jež právě Americká geografická společnost sama profesionálně zpracovávala. Hlavní sídlo Inquiry bylo v New Yorku. Oddělení mělo ovšem svá pracoviště i na jiných místech. Většinou využívalo speciálních oddělení v rámci univerzit jako byly Harvard, Yale nebo Princeton.⁷³ I přes značný nedostatek odborných sil podporovali a uznávali práci Inquiry i ti nejvýše postavení američtí politici. Část zaměstnanců této organizace se velkou měrou podílela na formulaci programu 14-ti bodů prezidenta Wilsona. Právě on byl jedním z těch, jež plně důvěřovali práci tohoto oddělení a kteří se na Inquiry obraceli s prosbou o radu. Není pak divu, že se část americké delegace, která se účastnila konference v Paříži, skládala ze členů Inquiry.

Inquiry nebylo izolované oddělení, ale podílelo se na přípravách i se zpravodajskými odděleními z cizích zemí. Nejvíce bylo v kontaktu s britským Oddělením politického zpravodajství, které spadalo pod správu ministerstva zahraničí. Bližší spolupráce mezi zaměstnanci těchto mezinárodních zpravodajských orgánů přinesla jak Londýnu, tak i Washingtonu větší množství informací o oblastech, kterým se speciálně tato oddělení nevěnovala.⁷⁴ Inquiry poskytlo Velké Británii a jejím odborníkům na přípravy plánů pro mírovou konferenci možnost nahlédnout do spisů a zpráv, které detailně mapovaly oblasti, o jež mohl mít Londýn zájem. Jednalo se především spisy zabývající se německými koloniemi a o informace týkající se vzniku Společnosti národů. Na druhou stranu Londýn nijak nebránil představitelům amerických zpravodajských úřadů v návštěvě Velké Británie a v možnosti získat mnoho informací z britských informačních zdrojů. V tomto období počátku roku 1918 se jednalo zcela nepochybně o jeden z nejdůležitějších kontaktů mezi Spojenými státy americkými a Velkou Británií v otázkách společných příprav mírových plánů na konferenci.⁷⁵

⁷³ Goldstein, s. 100.

⁷⁴ Gelfand, L., E.: *The Inquiry: The american preparations for peace. 1917–1919.* Yale University Press 1963, s. 78.

⁷⁵ Tamtéž, s. 89.

XIV.2. Francie její příprava poválečného míru

Francouzské přípravy na mír a později i na mírovou konferenci byly diametrálně rozdílné od vývoje například ve Velké Británii nebo ve Spojených státech amerických. Bylo to dáno především tím, že Paříž nebyla v tak úzkém diplomatickém kontaktu s těmito dvěma zeměmi a ani o bližší spolupráci s nimi nestála. Soustředila se pouze na jeden cíl, kterého chtěla po válce dosáhnout. Jednou z částí tohoto cíle bylo získat zpět ztracená území, o které země přišla podepsáním frankfurtského míru, jenž ukončil francouzsko-pruskou válku v roce 1871. Druhou částí pak byla snaha Německo po první světové válce natolik oslabit, že nebude nadále schopné vést v budoucnu žádnou válku. Paříž dokonce usilovala o úplnou destrukci německé ekonomiky a obchodu.⁷⁶

Francie věnovala velkou pozornost přípravám a plánování a tím dosáhla precizně zpracovaného návrhu poválečného míru. Na konferenci byla tak jednou z mála vítězných zemí, která byla velmi dobře připravena. Chyběla jí ovšem širší koncepce plánu, neboť se soustředila výhradně na své zájmy.

Tento přístup se lišil od přípravných mechanismů, které používali její spojenci. Bylo ovšem celkově obtížné sjednotit pokusy organizovat materiál pro mírová jednání ze všech tří zemí. Každá žádala něco jiného a každá toho hodlala dosáhnout jinými prostředky. Určité společné faktory zde však existovaly. Georges Clemenceau, David Lloyd George i Woodrow Wilson nedůvěřovali svým ministerstvům zahraničí ani jejich zaměstnancům. Do jednoho zcela odmítali pokusy ministrů zahraničí a profesionálních diplomatů, podílet se na formování mírových podmínek. Americký prezident například podstoupil celou záležitost osobám, které nikterak nebyly zainteresovány v politice a jež byly zcela bez jakýchkoliv vládních pozic. Clemenceau se zase obrátil k francouzskému parlamentu a vybraným jedincům svěřil celou záležitost příprav. Britský premiér předal plnou zodpovědnost za formování britských poválečných cílů osobě, jež se sice v politice pohybovala a měla bohaté právní zkušenosti, ale nepocházela původem z Velké Británie. Byl jím Jan Christian Smuts.⁷⁷

Každá z těchto zemí započala přípravy na poválečnou konferenci a na mír samotný s dostatečným předstihem. Jak Spojené státy, tak Francie i Velká

⁷⁶ Lyates, L.: *United States and French security, 1917–1921: A study in American diplomatic history*. Twayne Publisher 1957, s. 98.

⁷⁷ Goldstein, s. 109.

Británie zmobilizovaly po podepsání příměří v listopadu 1918 svá politicko-zpravodajská oddělení. Nebylo pochyb o tom, že každá z nich chtěla dosáhnout splnění svých vlastních zájmů a cílů i za cenu složitých diplomatických jednání.

Přesto měli vládní představitelé a účastníci konference obecně zkeslené představy o její organizaci a samotném postupu. Doposud byl znám pouze jeden příklad, podle kterého se mohly země orientovat a udělat si představu o průběhu budoucího jednání v Paříži. Tím byl Vídeňský kongres v roce 1815, který ukončil napoleonské války. S ním se ale nadcházející mírová konference nemohla rovnat. Už jen počtem delegátů, kdy za každou zemi přijelo do Vídně zastoupení čítající maximálně desítky zástupců, v Paříži se již jednalo o stovky diplomatů, odborníků a politiků za každý stát. Každá země se chtěla velkou měrou podílet na uzavření míru a získat co nejvíce výhod pro sebe. V tom se také nemohl mír rovnat s událostmi z roku 1815, kdy byly záležitosti urovnány v poklidné atmosféře a poměrně rychle. Celkový počet zemí, které do Francie počátkem roku 1919 přijely, čítal na třicet států. Pařížská mírová konference se tak musela vypořádat s velkým množstvím záležitostí pocházející z různých částí světa, z velkých i malých států a od zcela odlišných národů s rozdílnými požadavky.

XV. Mírová konference ve Versailles

Po skončení bojů první světové války rozhodly státy o svých poválečných cílech v Paříži. Mírová konference, která trvala v letech 1919–1920, byla jedním z největších mezinárodních setkání států od dob Vídeňského kongresu v roce 1815. Pro zahájení zvolili spojenci 18. leden 1919. Nebylo náhodou, že začátek konference stanovili na tento den. V roce 1871 se stal 18. leden významným dnem pro německou historii, kdy došlo k oficiálnímu vyhlášení Německého císařství.

Veškerá rozhodnutí vykonali představitelé vítězných států Dohody. Delegáti poražených zemí Centrálních mocností nebyli vůbec na konferenci přizváni. Hlavními aktéry, kteří se podíleli na podobě míru byli americký prezident Woodrow Wilson, britský premiér David Lloyd George, francouzský ministerský předseda Georges Clemenceau, představitel italské vlády Vittorio Orlando a japonský ministerský předseda Makino. Vypracovali celkem pět mírových smluv, které získaly svůj název podle pařížských čtvrtí, kde byly podepsány. Jedna byla vždy pro každou z poražených zemí: Německo, Rakousko, Bulharsko, Maďarsko a Osmanskou říši. Nejdůležitější z nich byla takzvaná Versailleská mírová smlouva, kterou spojenci uzavřeli společně s Německem 28. června 1919.

Pařížská mírová konference neměla ve své době obdoby. Státy v Paříži ohromovaly nejen svou mocí a politickou silou, ale také ohromným zázemím a personálem, jež s sebou do Francie přivezly. Počty delegátů zastupující každou zemi narůstaly až do enormního množství, na které tehdejší společnost a zejména organizátoři nebyli připraveni.

Konference by se dala charakterizovat jako střet amerického idealismu a evropské touhy po pomstě a odplatě. Americký prezident Wilson požadoval, aby mírová jednání vedla k demokratickému uspořádání ve světě a udělaly ho bezpečnější. Zároveň požadoval zabránění jakémukoliv možnému vzniku válečných střetů mezi zeměmi v budoucnu. Všechny tyto požadavky shrnul ve svém programu 14-ti bodů, jenž v Paříži prezentoval a který nakonec vešel v platnost. Vůči němu stály v opozici Velká Británie a především Francie, která volala po povinnosti Německa vynahradit Evropě a jejím státům újmy, které utrpěly ve válce, za nichž právě Berlín nesl podle Paříže plnou zodpovědnost. Lloyd George a Clemenceau vyžadovali pro své země finanční odškodnění a

žádali, aby se podnikly patřičné kroky k co největšímu oslabení ekonomiky a armádních sil Německa, aby v žádném případě nemohlo v budoucnu podniknout jakoukoliv ozbrojenou expanzi. Francie sice žádala pomstu a kompenzaci, ale také bezpečnost. Nikdo jiný si toho nebyl vědom víc než její premiér Clemenceau, který byl přesvědčen o tom, že pro Paříž je důležité udržet válečnou alianci, která jí do budoucna ochrání. Udělal však zřejmě zásadní chybu, když si nevytvořil bližší vztah k představitelům Spojených států amerických a Británie. Wilson se s Lloydem Georgem pravidelně scházeli ještě před zahájením konference a navzájem budovali přátelštější vztah mezi oběma zeměmi. Ten se jim také při mírových jednáních později vyplatil, neboť společně plánovali a sdělovali si své cíle a požadavky. „*Během podobných společenských setkání může člověk občas přijít s nějakým návrhem. Když zjistí, že je návrh uspokojivě přijímán, může ho rozvíjet dál, pokud ne, tak ho prostě opustí*“, poznamenal David Lloyd George.⁷⁸ V pozadí pak stála Itálie se svými územními nároky na německé oblasti a zejména na německé kolonie v zámoří, jež byly předem přislíbeny právě Francii a Velké Británii.

Po příjezdu všech delegací vítězných států do Paříže nebylo pochyb o tom, že se pro všechny zúčastněné bude jednat o nelehký úkol. Zkoordinovat ohromné masy lidí, kdy každá požadovala vyslyšení a splnění všech požadavků, a dojít ke kompromisům a dohodám v otázkách míru s poraženými státy znamenaly pro organizátory obtížný cíl. Americká delegace, která doprovázela Woodrowa Wilsona, čítala na 300 členů. Lloyd George s sebou do Paříže přivezl na 200 odborníků a profesionálů.⁷⁹ Nakonec právě britská mírová výprava využívala jen malé procento svých členů. Veškerou práci s mírovými podmínkami, které Londýn požadoval, orientovala pouze na hrstku pracovníků, z nichž většina už měla nemalé zkušenosti s přípravami míru v době války a která tedy měla problematice mírových cílů Velké Británie nejbliže.

Pařížská konference na sebe strhla celosvětovou mediální pozornost. Celkové pozdvižení kolem dění ve Francii naznačovalo, že se diskuze ,nutné k vyřešení důležitých, bodů zkrátí pouze na krátké období a mír bude uzavřen rychle. Místo toho se však veškerá jednání protáhla. I přes to, že se představitelé nejmocnějších zemí světa scházeli každý den, diskutovali či debatovali nad závažnými otázkami, vedli mezi sebou rozepře, které střídala

⁷⁸ MacMillan, s. 49.

⁷⁹ Goldstein, s. 110.

usmiřování, sepisovali smlouvy a uzavírali dohody, navenek vykazovali zpočátku jen stagnující činnost. Prvních šest měsíců mírové konference bylo ovšem zcela klíčových.⁸⁰ Právě v této době se uzavřela ta nejdůležitější rozhodnutí, a to i přes řadu nesrovnalostí a nedorozumění.

V prvních měsících se jako hlavní orgán, který měl nejvyšší rozhodovací právo, ustanovila takzvaná Rada deseti. Byli zde hlavní zástupci všech vítězných zemí USA, Velké Británie, Francie, Itálie a Japonsko spolu se svými ministry zahraničí. Později byli ministři z podílu na jednání vyřazeni a další diskuze mezi sebou pak vedla pouze takzvaná Velká pětka. Nejvýrazněji se z nich projeví právě Wilson, Lloyd George a Clemenceau.. Ti pak ve výsledku rozhodovali o podobě mírových smluv a poválečného světa. Menší státy, které v době války stály na straně Dohody, měly své požadavky nejdříve zpracovat a pak plná znění předložit Radě čtyř. Bylo tedy zcela zřejmé, že hlavní slovo mají ony čtyři země a zbytek spojenců se jím bude muset podřídít. To znepokojilo především Japonsko, které se v té době stávalo důležitou mocností na Východě a rozhodně nechtělo být vyřazeno z pozice vítěze, který má právo požadovat své nároky a cíle. Rada čtyř přednostně schvalovala a potvrzovala jednotlivé body, na nichž se její členové společně předem shodli. Nešlo tedy o sporné otázky a problematické oblasti, jež vyžadovaly více úsilí a pozornosti. Dokonce to vypadalo, že se ústřední postavy konference snažily záměrně vyhnout řešení klíčových problémů, jejichž důležitost však nebyla zanedbatelná.

XV.1. Britská delegace v Paříži

Krátce po oslavách Nového roku 1919 se vydala početná britská delegace do francouzského hlavního města a zahrnovala zejména experty na právo a diplomacii. Většina z nich se již v době války a krátce po podepsání příměří podílela na přípravách mírových cílů a shromažďovala informace nejen o poražených státech, ale také o spojencích. Velká Británie byla celkově jednou z mála zúčastněných zemí, která měla nejlépe připravenou a nejprofesionálnější delegaci.

V delegaci samozřejmě nechyběl Lord Hardinge, stálý státní tajemník a hlava britského Oddělení politického zpravodajství sir William Tyrrell. Za své spolupracovníky si zvolil dvě hlavní osoby, jež se velkou měrou zasloužily o

⁸⁰ MacMillan, s. 13.

mírové přípravy, sira Williama Tyrrella a Alwyna Parkera.⁸¹ Do výpravy premiér zapojil téměř všechna oddělení ministerstev britské vlády, která měla co do činění s plánováním míru v době války: Oddělení politického zpravodajství, zpravodajské orgány, Finanční oddělení britské vlády, Historickou sekci v rámci ministerstva zahraničí, stejně jako právní a redakční orgány kabinetu.⁸²

Nebylo pochyb o precizní práci, kterou zpravodajské orgány již během války odvedly. Řada memorand členů vlády i zaměstnanců jednotlivých resortů napomohla ke stanovení britských mírových podmínek. Představa, že díky tomu půjdou mírová jednání v Paříži hladce a rychle, byla jen zdánlivá. K chaosu, který v prvních dnech konference uvnitř britské delegace nastal, vyvolal sám její hlavní představitel David Lloyd George. Odmítl použít pro jednání předem stanovený organizační plán, aniž by však sám navrhl jiný nebo sám použil nový postup. V delegaci, která již tak byla zaskočena celkovou situací ve Francii, zavládl zmatek, neboť v této chvíli nikdo nevěděl jakou má zaujmout pozici a na co přesně se zaměřit.

„Lloyd George byl rozhodnut zavřít mír podle vlastního gusta. Ignoroval ministerstvo zahraničí, jak jen mohl, a používal svůj vlastní štáb chytrých mladíků. Jelikož Lloyd George k smrti nenáviděl čtení memorand stával se Kerr, jeho osobní tajemník, který měl na starosti většinu jeho korespondence, překážkou na cestě k tomuto velkému muži.“⁸³ Řada důležitých dokumentů se ani k premiérovi nedostala, a tak se ani o jejich existenci nezajímal. Spoléhal pouze na svůj úsudek. Byl rozhodnut, že je nutné splnit britské válečné cíle a to za každou cenu. Udržení obchodu a impéria s námořní nadvládou v Evropě bylo pro Londýn klíčové, a proto Lloyd George podporoval právě tyto postuláty.

XV.1.2. Otázka postavení britských dominií v Paříži

Problematickou záležitostí zůstávalo postavení britských dominií, jejich začlenění do britské delegace a podíl na rozhodování v otázkách míru na pařížské mírové konferenci. Lloyd George byl obecně považován za odpůrce impéria, bylo tomu však naopak. Podporoval britská dominia a považoval za vhodné, dát samosprávu jejich jednotlivým vládám. Byl totiž přesvědčen o tom, že impérium není správně řízeno a dílčí vnitropolitické problémy si má každá

⁸¹ Jednalo se o knihovníka na ministerstvu zahraničí. Marks, S.: Behind the Scenes at the Paris Peace Conference of 1919. The Journal of British Studies, Vol. 9, No. 2 (May, 1970), s. 155.

⁸² Goldstein, s. 112.

⁸³ MacMillan, s 57–58.

vlast spravovat sama. Imperiální politiku pak chtěl aplikovat jen na obranu a společnou zahraniční politiku. Řada dominií jako Austrálie, Nový Zéland, Newfoundland, Jižní Afrika a Kanada si vládla částečně sama. Ostatní země jako například Indie k samosprávě pomalu směřovali. Nicméně po skončení první světové války začala veškerá dominia požadovat podíl na rozhodování, plné zastoupení svých zemí na konferenci a rovnost svých delegátů se zástupci Velké Británie. Všechny tyto nároky ze strany dominií vznikly na základě válečné pomoci, jež Londýnu během války poskytly. Britové hojně využívali armádních zásob, surovin, finančních půjček a zejména pak lidských zdrojů z těchto zemí. Odhaduje se, že v první světové válce bojovalo přes dva miliony vojáků z britských dominií.⁸⁴

Velká Británie počítala s dominií jen jako s doplňující částí britské delegace, což se jejím zástupcům přirozeně nelíbilo. Britský nezájem o dominia vyvolal velké popuzení, které se Lloyd George snažil tlumit oznámením, že by jeden z premiérů dominií mohl být jedním z pěti britských zmocněnců.⁸⁵ V domnění, že takto složitou problematiku uklidnil a vyřešil, naopak celou situaci ještě více zkomplikoval. Rozhodnutím o výběru pouze jednoho premiéra z celé škály vládních představitelů zapříčinil vznik další silné vlny nevole.

Situace donutila nakonec premiéra k ústupku. Pátý člen hlavní části britské delegace měl být vybrán z celého impéria a dominia měla mít na konferenci své vlastní zastoupení. Spojenci toto britské stanovisko přijali bez většího odporu, i přesto že jim bylo zcela jasné, že Londýn tak získá mnohem větší počet hlasů, než mají k dispozici oni. Po upřesnění návrhu Lloyd Georgeho, že dominia a Indie budou mít každý po jednom hlase, se zvedla silná vlna odporu. V tento moment chtěl premiér ze svých požadavků ustoupit, ale dominia si prosadila svou. Nakonec Lloyd George neochotně vyjednal u spojenců pro Kanadu, Austrálii, Jižní Afriku, a Indii zastoupení vždy po dvou členech a Nový Zéland získal člena jednoho.⁸⁶

XV.1.3. Austrálie

Za Austrálii vycestoval do Paříže v roce 1919 premiér William Hughes spolu s bývalým premiérem Josephem Cookem. Zůstali v Paříži déle než rok a

⁸⁴ Tucker, S.: *World War I: A Political, Social and Military History*. California 2005, s. 562.

⁸⁵ MacMillan, s. 60–61.

⁸⁶ Tamtéž, s. 61.

uzavřeli pro Austrálii první mezinárodní smlouvu, když za tuto zemi podepsali Versailleskou mírovou smlouvu s Německem.⁸⁷ Hughesova cesta do Francie byla vyprovokována především zprávou, že britský válečný kabinet zmocnil Davida Lloyd Georgeho a ministra zahraničí Arthura Balfoura, aby se zúčastnili zasedání představitelů všech vítězných mocností a dojednali podmínky míru s Německem. To všechno ovšem bez předchozího projednání a souhlasu s dominií.

William Hughes stál většinu doby vůči americkému prezidentovi Wilsonovi v opozici. Často mu i veřejně připomínal, že Austrálie nasadila více vojáků než Spojené státy a že přinesla větší válečnou oběť, než jeho země. Dále stál v opozici vůči americkému demokratickému pojetí míru. William Hughes požadoval tvrdé reparace pro poražené Německo a vysoké odškodné pro Austrálii, jež ve válce mnoho ztratila. Domáhal se mnohomilionové náhrady, kterou by Austrálie využila k pokrytí vlastních válečných dluhů, za než neslo podle Hughese zodpovědnost právě Německo. William Hughes nechtěl za žádnou cenu přijmout Wilsonův program 14-ti bodů jako základ pro mírová jednání.⁸⁸ Celému konceptu Společnosti národů se vysmíval a neměl v něj důvěru, protože v něm viděl pouze naivní idealismus světové kolektivní bezpečnosti. Snažil se zejména o to, aby v programu Společnosti národů nebylo nic, co by narušovalo dosavadní politiku Austrálie. Jeho názor v otázkách poválečného přistěhovalectví odrážel myšlenku „rasových kategorií“ této doby.

Hughese, podobně jako Jana Smutse v Jižní Africe, rovněž znepokojoval pozvolný vzestup Japonska. Byl velkým zastáncem nezapojování Japonska do mírových jednání. Nejvíce výtek měl k území okupované Japonskem v jihozápadním Pacifiku. I přesto, že tato území spravovaly japonské jednotky s požehnáním Britů, neviděl Hughes v této politice nic dobrého. Na mírové konferenci v Paříži pak Austrálie, Jihoafrická unie a Nový Zéland obhajovaly svůj názor, aby německá území jako Samoa, Německá jihozápadní Afrika a Nová Guinea spadaly na základě míru pod správu dominií. Ve stejné době bylo

⁸⁷ Hudson, W.: Billy Hughes in Paris: the Birth of Australian Diplomacy. The Australian Institute of International Affairs 1978, s. 47.

⁸⁸ Fitzhardinge, L. F.: Hughes, Borden and Dominion Representation at the Paris Peace Conference. Canadian Historical Review, Volume 49, Issue 2, 1968, s. 163.

také rozhodnuto, že Japonsko získá kontrolu nad německými územími na sever od rovníku.⁸⁹

Austrálie byla ze všech dominií nejméně umírněná. William Hughes zastupující svou zemi v Paříži utvářel politiku Austrálie doslova sám. Zastával nekompromisní postoj k britské politice a především k jejímu způsobu vedení mírových jednání byl velmi kritický.

XV.1.4. Kanada

Kanadu, která si velmi dobře uvědomovala svou územní důležitost pro Velkou Británii, vedl její ministerský předseda sir Robert Borden, jenž již během války veřejně prohlašoval, že Kanada nevstoupila do války za účelem zisku území, či za účelem jiného způsobu obohacování. Již v prvních měsících bojů, během narychlo svolaného válečného zasedání parlamentu v říjnu 1914, Borden prohlásil: *„Ne z lásky k boji, ne z chťiče dobýt nová území, ne pro chamtivost po majetku, ale pro otázku cti, za dodržení slavnostních slibů, s cílem prosazovat svobodu a zadržet síly, které by mohly svět změnit v ozbrojený tábor.“*⁹⁰ Svým postojem a názorem na válku se dostal Borden do opozice vůči Janu Smutsovi, který, jako člen britské vlády a zástupce pro záležitosti Jihoafrické unie, zastával razantní názor: *„Jsem zásadně proti myšlence vést válku do absolutního konce, protože si myslím, že ačkoli bude porážka fatálním koncem pro nepřítele, může se stát, že to bude znamenat i fatální konec pro nás.“*⁹¹

Lišily se i válečné ambice těchto dvou zemí. Londýn požadoval po válce zisk mnoha německých území v zámoří a nadále prosazoval svou imperiální politiku. Sir Robert Borden naopak ztělesňoval typickou kanadskou válečnou povahu, kterou charakterizoval naprostý nezájem o zisk nových území. S určitou dávkou pochybností se stavěl k imperiálním snahám svých „kolegů“, představitelům ostatních dominií, když si po válce dělili nově získané oblasti.

Kanadský zástupce územního výboru Imperiálního válečného kabinetu sir Douglas Hazen vydal v roce 1917 prohlášení, v němž navrhl novou variantu územních aspirací pro Kanadu. Požadoval zisk nových území, ovšem ne na úkor poraženého Německa, ale chtěl oblasti patřící samotným spojencům. Kanada podporovala ambice Newfoundlandu na zisk ostrovů St. Pierre a

⁸⁹ Spartalis, P.: The Diplomatic Battles of Billy Hughes. University of Virginia 1983, s. 25.

⁹⁰ Brown, C.: War Aims and Strategic Policy in the Great War.: Sir Robert Borden and Canada's War Aims. London 1977, s. 55.

⁹¹ Tamtéž, s. 56.

Miquelonu ležící v severozápadní části Atlantického oceánu a jeho zájmy v Greenlandu. Také podporovala zájmy Spojených států amerických v Britské Guyaně a jako protislužbu žádala území Aljašky.⁹²

Sir Robert Borden kladl velký důraz na dodržování kladných a úzkých vztahů se Spojenými státy, jichž chtěl potom využít k vytvoření a udržení společných kontaktů s Velkou Británií. Kanada se totiž do budoucna obávala, že by v případném vojenském střetu bojovala na straně Británie a jejího spojence Japonska právě proti USA. „*Borden Lloydovi Georgovi naznačil, že když nebude Společnost národů fungovat, měli by se pokusit vytvořit spojení mezi dvěma velkými anglicky mluvícími svazy, které sdílejí společnou minulost, jazyk, a literaturu; které vycházejí z podobných demokratických ideálů; které mají podobné politické instituce a jejichž společná síla bude dostačující na zajištění míru ve světě.*“⁹³

XV.1.5. Jihoafrická unie

V čele delegace zastupující Jihoafrickou unii stál generál Jan Christian Smuts a spolu s ním také Louis Botha, nově zvolený premiér.⁹⁴ Oba tito představitelé zaujímali k otázce vzniku Společnosti národů kladný postoj. Souhlasili s tím, že je ve světě zapotřebí kolektivní bezpečnosti a garance míru. Bez většího nadšení pak sdíleli představy spojenců o mírových podmínkách diktovaných Německu. Ačkoli se zdáli být zástupci Jihoafrické unie benevolentní a nakloněni mírovým podmínkám spojenců více, než ostatní britská dominia, byli zcela nekompromisní v otázce německých kolonií. Smuts a premiér Botha požadovali po Velké Británii, aby při mírových jednání trvala na tom, že si ponechá území celé východní Afriky a tím pádem jí zůstane pásmo kolonií táhnoucí se od jihu až na samotný sever Afriky.⁹⁵

Takovou důraznost jakou zaujala britská dominia a Indie, Londýn neočekával. Představitelé dominií silně tlačili na Velkou Británii, aby k jejich záležitostech zaujala jiný postoj a jejich požadavky brala zcela vážně. William Hughes například při veřejném jednání nepřímo Lloydovi Georgovi vyhrožoval, že pokud nebudou záležitosti Austrálie vyslyšeny a brány závažně, hrozí v budoucnu v případném válečném střetu, že se Austrálie a jistě i zbytek

⁹² Tamtéž, s. 57.

⁹³ MacMillan, s. 63.

⁹⁴ Louis, R.: *Still more adventures with Britannia: Personalities, Politics and Culture in Britain*. New York 2003, s. 59.

⁹⁵ Samson, A.: *Britain. South Africa and the East Africa Campaign 1914–1918*. London 2006, s. 152.

dominií nemusí přiklonit na stranu Londýna. Šlo o velmi vážný problém, který ohrožoval existenci celého Britského impéria. Toho si uvědomovali i spojenci a zejména pak Francie, jež chtěla tohoto rozporu využít v budoucnu při vytváření mírových smluv s poraženými státy.

XVI. Závěr

Cílem diplomové práce bylo zmapovat období dějin Velké Británie, během něhož vznikaly mírové plány pro budoucí uspořádání Evropy a světa. Autorka se snažila chronologicky analyzovat vývoj britských příprav na období, kdy skončí válka a bude nutné jednat o míru. Zvláštní ohled věnovala celkovým přípravám Spojeného království na mírovou konferenci, která se nakonec sešla v Paříži. S přihlédnutím na zahraničněpolitické aktivity státu bylo snahou diplomové práce zmapovat vztah a přístup země k poraženým státům.

Londýn jako důležitý člen válečné koalice samozřejmě usiloval o to, aby po skončení války prosadil co nejvíce svých cílů, mezi něž bezesporu patřily porážka Centrálních mocností a obnovení velmocenské pozice země. Během války, v roce 1916, se britské politické elity rozhodly, že dosavadní premiér koaliční vlády, Herbert Asquith, na svou funkci nestačí a že by bylo vhodné ho nahradit někým důraznějším. Na konci roku 1916 se tak premiérem stal David Lloyd George, který však chápal zahraniční politiku jako svou doménu a po svém nástupu do funkce upozadil vliv *Foreign Office*. vytvořil Válečný kabinet, mezi jehož účastníky nenominoval ministra zahraničí Arthura Jamese Balfoura, čímž nepochybně pozici *Foreign Office* oslabil.

Ve Velké Británii existovaly plány na mír už od roku 1916. Již premiér Asquith v roce 1916 připravoval návrhy na poválečný mír. Dalšími, kteří se podíleli na přípravách, byli první lord admirality Arthur Balfour, šéf Imperiálního štábu generál Robertson, ministr války Erwin Montagu a sir Ralph Paget a sir William Tyrrell z ministerstva zahraničí. Jejich memoranda a debaty položily základ prvních návrhů na poválečné uspořádání. Zvláště pak práce Ralpha Pageta a Williama Tyrrella byly důležitým přínosem pro britskou zahraniční politiku. Jedním z hlavních bodů jejich memoranda bylo národní sebeurčení evropských států. Malé i velké státy měly mít možnost do budoucna rozhodovat o vlastním národním rozvoji, svobodě a hlavně bezpečnosti. Princip národnosti se tak stal hlavním faktorem, který ovlivnil posuzování územního uspořádání po válce. William Tyrrell a Ralph Paget se v memorandu veřejně postavili proti tvrdým finančním postihům pro poražené státy.

Počátkem roku 1918 založilo ministerstvo zahraničí zvláštní orgán Oddělení politického zpravodajství, neboť bylo stále více potřeba informací z politické sféry a toto oddělení s daty získanými z této oblasti pracovalo. Do

této doby neexistovala ve Velké Británii účinná metoda, jež by důležité informace shromažďovala, porovnávala mezi sebou a syntetizovala je.

Stálý státní podtajemník lord Charles Hardinge požadoval vznik nového politického zpravodajského orgánu, jehož kompetence by spadaly pod záštitu ministerstva zahraničí. Snaha vytvořit politickou zpravodajskou sekci byla jedním z posledních Hardingových pokusů o reformy ve vládě v pozici stálého státního podtajemníka ministra zahraničí. Byl motivován úsilím o znovuzapojení ministerstva zahraničí do politického dění a o navrácení důležitosti FO, již mělo před jmenováním Lloyd Georgeho premiérem a ustanovením jeho koaliční vlády v roce 1916. Do čela nového orgánu, který s konečnou platností zahájil svou činnost na konci března 1918, se postavil sir William Tyrrell.

Po podepsání příměří v listopadu 1918 začali britští státníci zvažovat, co přesně od vítězství očekávat. Nejvyšší představitelé zastupující britskou armádu, tedy šéf Imperiálního generálního štábu a první lord admirality, zastávali názor, že je nezbytné odzbrojit německou armádu i námořnictvo. Jejich požadavek vyplýval především z názoru, že pokud by nedošlo k úplné nebo alespoň částečné demilitarizaci německé armády, mohl by po odchodu spojeneckých vojsk z okupovaného území nastat opakovaný útok ze strany Německa. Tomu se mělo předejít redukcí německých vojenských sil i zásob. Hlavní představitelé britské politiky rovněž nesouhlasili s programem 14-ti bodů amerického prezidenta Woodrowa Wilsona. Sporným bodem zůstávala až do konce války mezi USA a Velkou Británií především otázka britského nároku na německé kolonie v zámoří. Obě země se však také dokázaly shodnout, a to v otázce svobody moří, jež byla jako jeden z hlavních bodů začleněna do programu 14-ti bodů.

Problematickou záležitostí zůstávalo po skončení války postavení britských dominií, jejich začlenění do britské mírové delegace a podíl na rozhodování v důležitých otázkách na pařížské mírové konferenci. Po skončení první světové války začala dominia požadovat podíl na rozhodování a plné zastoupení svých zemí na konferenci. Všechny tyto nároky ze strany dominií vznikly na základě válečné pomoci, jež Londýnu během války poskytla. Velká Británie počítala s dominii jen jako s doplňující částí britské delegace, což se jejím zástupcům přirozeně nelíbilo. Situace donutila nakonec premiéra Lloyd

Georgeho k ústupku. Dominia a Indie získala na mírové konferenci svá zastoupení a směla se podílet na formování míru.

Premiéra Lloyd Georgeho, který se stal premiérem v roce 1916 a jenž se nemalou mírou podílel na přípravách a prosazování britských cílů, čekaly po skončení konference ještě tři roky u moci. Poté byl donucen k rezignaci a od té doby již žádnou politickou funkci nevykonával, ačkoli byl členem parlamentu až do své smrti v roce 1945. S výsledky konference mohl být však poměrně spokojen. Měl pocit, že odvedl maximum práce, stejně tak jako ostatní představitelé vítězných mocností. Byl přesvědčen, že hlavní britští experti a odborníci udělali pro mír a svou zemi na konferenci vše. Jakákoliv pochybení přicházela podle něj pouze strany spojenců, tedy Francie a Spojených států amerických, nikoliv však od britských politiků.

Podepsáním versailleské mírové smlouvy s Německem v červnu 1919 dosáhla Velká Británie částečně svých cílů. Tvrdé a nesmlouvavé podmínky, jež v době příprav požadovala pro poražené Německo, podobně jako Francie, se skutečně podařilo prosadit.

Signatářům se skutečně Německo podařilo oslabit natolik, že nebylo schopné ani s jednou zemí, kterým dříve tak silně konkurovalo, nadále soupeřit. Ovšem nikdo ze signatářů versailleského míru netušil, že tímto svým počínáním a naléháním na tvrdé podmínky pro poražené státy zasévá pomyslné semínko pro budoucí konflikt, jenž měl zasáhnout celý svět, a to druhou světovou válku. I přes precizní přípravy nejen Velké Británie, ale i jejích spojenců na konferenci, přes podrobné studie vypracované experty, které měly napomoci k urovnání situace v Evropě, přes mírové podmínky nadiktované poraženým státům, se v roce 1919 představitelé vítězným mocností dopustili řady chyb. Jejich nedůslednost v otázkách řešení situací neevropských zemí a dalších dílčích problémů ve světě později způsobila nemálo problémů. Vůdci mírové konference však nemohli předvídat budoucnost, proto je do značné míry zjednodušující svalovat na ně odpovědnost za události, ke kterým došlo později ve 30. letech 20. století.

XVII. Seznam pramenů a literatury

Vydané prameny

Conditions of an Artistic with Germany. Signed November 11, 1918. [Cd. 9212] Miscellaneous. No. 25 (1918). London 1918.

Literatura

Brown, C.: War Aims and Strategic Policy in the Great War.: Sir Robert Borden and Canada's War Aims. London 1977.

Bullitt, L.: Armistice 1918. Ohio 1996.

Caraccilo, D.: Beyond Guns and Steel. A War Termination Strategy. California 2011.

Cassar, G.: Lloyd George at War 1916–1918. London 2011.

Constantine, S.: Lloyd George. London 1992.

Daalder, H.: Cabinet reform in Britain, London 1963.

Dockrill, M., Franch, D.: Strategy and Inteligence. British Policy during The First World War. London 1996.

Fischer, J.: Curzon and British imperialism in the Middle East 1916–19. London 1999.

Fitzhardtng, L.F.: Hughes, Borden and Dominion Representation at the Paris Peace Conference. Canadian Historical Review, Volume 49, issue 2, 1968, s. 160–169.

Gelfand, L., E.: The Inquiry: The american preparations for peace. 1917–1919. Yale University Press 1963.

Gigler, Ch., Coogler, A.: Die Berichte der Coolidge-Mission im Jahr 1919: Die mitteleuropäischen Interessen der Vereinigten Staaten von Amerika nach dem Ersten Weltkrieg. Kärtner Landesarchiv 2001

Goemans, E.: War and Punishment: The Causes of War Termination and The First World War. New York 2000.

Goldstein, E.: Winning the Peace. British Diplomatic Strategy, Peace Planning, and the Paris Peace Conference, 1916–1920, Oxford 1991.

Henig, R.: The League of Nations, London 2010.

Hudson, W.: *Billy Hughes in Paris: the Birth of Australian Diplomacy*. The Australian Institute of International Affairs 1978.

Lockwood, P. A.: *Milner's Entry into the War Cabinet, December 1916*. *The Historical Journal*, Vol. 7, No. 1 (1964), s. 120–134.

Louis, R.: *Still more adventures with Britannia: Personalities, Politics and Culture in Britain*. New York 2003.

Low, A.: *The Anschluss Movement 1918–1919 and The Paris Peace Conference*. Philadelphia 1974.

Lyates, L.: *United States and French security, 1917–1921: A study in American diplomatic history*. Twayne Publisher 1957.

Mackintosh, J.: *The British Cabinet*. London 1981.

MacMillan, M.: *Peacemakers. Six Months That Changed the World*. London 2003.

Marks, S.: *Behind the Scenes at the Paris Peace Conference of 1919*. *The Journal of British Studies*, Vol. 9, No. 2 (May, 1970), s. 154–180.

Mayer, A. J.: *Politics and Diplomacy of Peacemaking. Containment and Counterrevolution at Versailles, 1918–1919*, New York 1967.

McEwen, J.,M.: *The Struggle for Mastery in Britain: Lloyd George versus Asquith, December 1916*, *Journal of British Studies*, Vol. 18, No. 1 (Autumn, 1978), s. 131–156.

Millman, B.: *Pessimism and British War Policy 1916–1918*. London 2001.

Morgan, K. O.: *Lloyd George's Premiership: A Study in 'Prime Ministerial Government'*. *The Historical Journal*, Vol. 13, No. 1 (Mar., 1970), s. 130–157.

Nicolson, H.: *Peacemaking 1919*. London 1964.

Northedge, F. S.: *1917–1919: The Implications for Britain*, *Journal of Contemporary History*, (Oct. 1968), s. 191–209.

Prokš, P.: *Válečná politika Velké Británie a rozpad Rakouska-Uherska*. Praha 2010.

Samson, A.: *Britain. South Africa and the East Africa Campaign 1914–1918*. London 2006.

Schüddekopf, O. E.: *German Foreign Policy between Compiègne and Versailles*. *Journal of Contemporary*, 4:2, (1969: Apr.), s. 181–197.

Simpson, W.: *Twentieth Century British History, The Liberal and Labour Parties*. New York 2005.

- Smith, P.: Government and the armed forces in Britain 1856–1990. London 1996.
- Spartalis, P.: The Diplomatic Battles of Billy Hughes. University of Virginia 1983.
- Stevenson, D.: The First World War and the international Politics. London 1991.
- Tucker, S.: World War I: A Political, Social and Military History. California 2005.
- Turner J. A.: The Formation of Lloyd George's 'Garden Suburb': 'Fabian-Like Milnerite Penetration'?. *The Historical Journal*, Vol. 20, No. 1 (Mar., 1977), s. 165–184.
- Warman, R. M.: The Erosion of Foreign Office Influence in the Making of Foreign Policy, 1916–1918. *The Historical Journal*, Vol. 15, No. 1 (Mar., 1972), s. 133–159.
- Yearwood, P. J.: Guarantee of Peace. The League of Nations in British Policy 1914–1925, Oxford 2009.

XVIII. Resume

This diploma thesis, titled *The United Kingdom on a way towards the peace conference in Versailles*, documents a part of the history of the UK from the truce signing in November 1918 to the start of the peace conference in Versailles in January 1919.

London, as an important member to the war coalition, strove for to enforce as many as possible of its goals after the war, among which were undoubtedly defeating of the Central Powers and restoring a position of a great power. During the war in the year 1916, the British political elites decided that a former prime minister of the coalition government, Herbert Asquith, was too weak for his office and that it would be convenient to replace him with someone more vigorous. Thus, at the end of the year 1916, David Lloyd George became the prime minister. He loosened the influence of the *Foreign Office* and established the War Cabinet.

Peace plans existed in the UK since the year 1916. Even the prime minister Asquith in the year 1916 was preparing drafts of the post-war peace. Other, who contributed to the preparations, were Sir Ralph Paget and Sir William Tyrrell of the Ministry of Foreign Affairs. Their memoranda and debates lay down the foundation for the first proposal of the post-war course of action. William Tyrrell and Ralph Paget publicly stood up against cruel financial repressions against the defeated countries in the memorandum and demanded self-determination for European states.

In the beginning of the year 1918, the Ministry of Foreign Affairs established a special body of the Political Intelligence Department, as there was an increasing need for information from the political domain. To that date, there existed no effective method for gathering, comparing and synthesizing of information in the UK. Sir William Tyrrell became the head of the new department which began its work in the late March 1918.

The position of the British dominions was a remaining issue after the war as well as their integration to the British delegation and their participation in the decision making on issues of peace at the Paris peace conference. After the World War I, every dominion requested its share on the decision making process and a full participation of their countries at the conference. All of those claims by the dominions emerged from help which had been provided to

London during the war. The prime minister Lloyd George was forced by the situation to a compromise. The dominions and India obtained their share of participation and they were allowed to contribute to the peace forming process.